

Kol

קול

Mevaseret

מבשרת

A Compilation of Insights
and Analyses of Torah Topics

by the students of

MICHLELET MEVASERET YERUSHALAYIM

Jerusalem, 5768

Editors in Chief:

Adina Erdfarb • Tova Esther Gater

Leah Peyman • Ahuva Schwartz

Faculty Advisor: Rabbi Hillel Horovitz

Secretarial Assistance: Mrs. Daphne Goldschmidt

Miss Dana Bienenfeld

© 2008 / 5768 – All rights reserved

Printed in Israel

מכללת מבשרת ירושלים

Michlelet Mevaseret Yerushalayim

Rabbi Azarya Berzon – **Rosh Yeshiva**

Rosh Yeshiva, Mevaseret Institutions

Rabbi Baruch Felberman – **Rosh Yeshiva**

Menahel, Mevaseret Institutions

Rabbi Yedidya Berzon

Director, Mevaseret Institutions

Rabbi Alan Haber – **Menahel**

Rabbi David Katz – **Menahel**

In Israel:

25 Rabbi Najara Street

Givat Shaul, Jerusalem 95471

Telephone: (02) 652-7257

Fax: (02) 652-7162

E-mail: office@mmy.org.il

In America:

2 Keri Lane

New Hempstead, NY 10977 USA

Telephone: (845) 364-9287

Fax: (845) 364-9287

E-mail: usa@mevaseret.org

Web: www.mevaseret.org/mmy

HaDaF Typesetting

HaDaF.Dovid@gmail.com

201.837.0795

DEDICATION

The entire MMY family remains in shock and mourning at the sudden loss of our תלמידה, Aliza Chaya בת Nachum Leib Esral (MMY 5764). Aliza was a very special young lady who accomplished great things in her short years. She left behind a legacy and a challenge for all of us to live up to.

Our rabbis teach that a person should always be שמח בחלקו, happy with his lot. Aliza taught this lesson to all who knew her. She always had a gentle smile on her face. Her friends admired her consistency, loyalty, kindness and caring. Her teachers and חברות were inspired by her dedication, quiet strength and determination.

Aliza was a gifted artist. The portfolio of beautiful paintings she left behind is, in a sense, a mirror of her entire life. She painted as she lived – diligently and carefully, paying attention to every detail. Indeed, her entire life was a work of art, carefully produced with gentle serenity and modesty, humility and grace.

Aliza's untimely passing leaves all of us with a challenge – to struggle to accomplish as much as we can in our time on this world, despite whatever obstacles may lay in our path, to always look for the good and the beautiful in all things and in all people and to constantly approach life with a positive disposition.

It is with a continued sense of shock, yet also inspired by this challenge, that we dedicate this edition of Kol Mevaseret in Aliza's memory.

יהי זכרה ברוך

CONTENTS

Introduction	7
---------------------------	----------

תנ"ך

עשו and רבקה <i>Emily Borck</i>	13
לאה אמנו <i>Leah Moskovich</i>	23
רחל אמנו והתרפים <i>Aliza Pelzner</i>	29
עקב – The Heel <i>Ally Willig</i>	33
The Strength of Whose Hand? <i>Lizi Marks</i>	37
מלכות אחשוורוש ומלכות בית דוד <i>Adina Erdfarb</i>	41
Flowers as a Motif in שיר השירים <i>Ahuva Freilich</i>	49
A True רועה צאן <i>Rachel Schultz</i>	57

מחשבה ומעשה

עמלות בתורה <i>Ally Willig</i>	65
The Alternate Window <i>Lizi Marks</i>	69

Proper Attitudes towards ארץ ישראל	
<i>Alissa Pirak • Aliza Yaros</i>	83

נסיונות	
<i>Vicki Beneson</i>	87

The Kiss of Death	
<i>Jamie Sokolow</i>	97

Faculty

Women's Participation in הדלקת נר חנוכה	
<i>Rabbi Rafi Cohen</i>	101

INTRODUCTION

על הר גבה עלי לך מבשרת ציון
הרימי בכח קולך מבשרת ירושלים
הרימי אל תיראי אמרי לערי יהודה הנה אלקיכם
(ישעיה מ, ט)

The מבשרת explains¹ that in this פסוק, the קול of the מבשרת, which is herself, is telling over a twofold message: the שכינה, מלכות, and ציון will return to ציון, and קיבוץ גלויות will take place. The מבשרת's dual message contains only good news.

However, as רד"ק points out,² at times a מבשר can also relate bad news. This is the case with חפני and פינחס.³ ישעיה המבשר ויאמר נס³. פינחס and חפני וגם שני בניך מתו חפני ופינחס וארון האלקים ישראל לפני פלשתים וגם מגפה גדולה היתה בעם וגם שני בניך מתו חפני ופינחס וארון האלקים פנחס, and חפני about the deaths of חפני and חפני, and the theft of the ארון is also called a מבשר.

The נתיבות שלום⁴ writes that though it is often difficult to understand, even the most tragic event is ultimately what is best for us. In fact, because בני ישראל are הנבחר עם, we sometimes suffer more in order to reach even greater heights.

¹ מלבי"ם (שם): "מבשרת ציון – מצייר כי ציון עצמה תהיה המבשרת, וכן ירושלים, ואמר את ציון המבשרת עלי על הר גבוה, ואת ירושלים המבשרת הרימי בכח קולך, ואל תיראי פן לא יבא הדבר שאת מבשרת כי בודאי יבא, ולא זאת אף גם אמרי לערי יהודה הנה אלהיכם, כאילו תראה מקומו באצבע על דבר שכבר באה ונהייתה, (וכבר בארתי בכ"מ כי ציון שם היה מושב המלך והסנהדרין ומקום המקדש, וירושלים שם ישבו ההמון, ציון תבשר כי השיב שכינתו לציון והמלכות והכהונה, ולכן המליץ בו על הר גבוה עלי לך, וירושלים תבשר קיבוץ גלויות, ולכן המליץ בה הרימי בכח קולך שישמעו נידחים ויתקבצו מארבע רוחות השמים)".

² רד"ק (שמואל א ד, יז): "ויען המבשר - מספר החדשות על טוב ועל רע נקרא מבשר".

³ שמואל א ד, יז

⁴ פרשת ויחי

Though human logic often constricts our ability to accept this, we must lead our lives knowing that everything that happens to us, be it good or bad, is ultimately for our own benefit.⁵

The ספר שמואל in מבשר corroborates this, demonstrating that even things as catastrophic as death and as terrible as desecration of the holy ארון were ultimately for the good of ישראל בני. Nonetheless, עלי reacted by subsequently falling off of his chair and dying due to his old age, displaying that it is not always possible to see the positive message at the moment of tragedy. But in retrospect, we see that the deaths of חפני and פינחס, which seemed so shattering at the time, did in fact have a constructive purpose, as it set שמואל's anointment as leader in motion and eventually brought בני תשובה to ישראל בני.⁶

This year, the students at Michlelet Mevaseret Yerushalayim dealt with the pangs of tragedy when eight students from Yeshivat Mercaz HaRav were killed. Located just a short walk from MMY, Mercaz HaRav was an integral part of our MMY experience. Between davening there on our "in" שבתות, hearing מגילת אסתר on פורים, participating in an inspirational tefillah on יום העצמאות, and dancing with all of our might on יום ירושלים, the students of MMY really formed a connection with Yeshivat Mercaz HaRav this year. Because of our strong bond with the yeshiva, the news about the attack hit us that much harder.

Although we cannot fathom ה's reasons or actions, and although our human logic often clouds our ability to properly react in times of trouble, we knew that one way we could react was by learning תורה לעילוי נשמתם. We hope that our words of תורה will continue the legacy of תלמוד תורה left behind by these young men,

⁵ ראה תלמוד בבלי מסכת פסחים (ג.): "והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד. אטו האידנא לאו אחד הוא? אמר רבי אחא בר חנינא, לא כעולם הזה העולם הבא. העולם הזה, על בשורות טובות אומר ברוך הטוב והמטיב, ועל בשורות רעות אומר ברוך דיין האמת. לעולם הבא כולו הטוב והמטיב".

⁶ ראה שמואל א פרק ז

Segev Pniel Avichayil, Neria Cohen, Yonatan Yitzchak Eldar, Yehonadav Chain Hirschfeld, Yochai Lipschitz, Avraham David Moses, Roey Roth, and Doron Meherete Tronoh.

We thank Rabbi Horovitz for his assistance. We also thank all the contributors who helped enhance this year's Kol Mevaseret. We are proud to be the מבשרות of words of תורה, the greatest good, because we all know that טובה זו תורה.⁷

Adina Erdfarb

Tova Esther Gates

Leah Peyman

Ahuva Schwartz

⁷ תלמוד בבלי מסכת ברכות מח:

תנ"ך

עשו and רבקה

Since birth we recognize that our parents have a natural, unconditional love for us. We are comforted in knowing that no matter what we do, our parents will always love us. However, the relationship between רבקה and עשו seems to contradict this theory. The פסוק says, ורַבְקָה אוֹהֶבֶת אֶת יַעֲקֹב, רבקה loved her son יַעֲקֹב, but nothing is mentioned about her love for her other son, עֵשָׂו.

What caused רבקה to go against her natural inclination to love עשו? Was רבקה wrong for not loving עשו? Did this lack of love affect עשו? In order to understand this relationship, or lack thereof, we must first understand who רבקה and עשו were. A better understanding of both רבקה and עשו will help us understand why they had no relationship.

רבקה understands that the different מדות of רבקה abound in the פסוקים.² When אליעזר asked רבקה for a little bit of water, she not only brought water for him, but also for his ten camels.³ She even goes back and forth to bring water to his camels until they have had enough to drink.⁴ It takes a lot of water to satisfy ten camels, but this did not bother רבקה;⁵ she offers to do it because she was a big בעלת חסד.

¹ בראשית כה, כח

² ראה לדוגמה רד"ק כד, יח

³ בראשית כד, כח

⁴ שם פסוק כט

⁵ רד"ק כד, כא

When רבקה sees יצחק for the first time, she showed incredible צניעות and דרך ארץ.⁶ Once רבקה was informed that it was יצחק approaching her, she gets off of her camel, takes a scarf and covers her face. She delayed her journey to ensure that she appeared modest before יצחק.

Once רבקה and יצחק are married, we learn more about the type of person that רבקה was. The verse ותהי לו לאשה ויאבה⁷ shows that יצחק noticed דברים טובים and צניעות in רבקה which reminded him of his mother, causing him to love her.⁸ The extra word ויאבה teaches us that יצחק loved רבקה more than the average husband loves his wife because of the דברים טובים that he saw in her. This point is strengthened by the next phrase, וינחם יצחק. Even though three years had passed, only רבקה was able to comfort יצחק for the death of his mother because she was so similar to שרה.⁹ יצחק had tremendous love for רבקה that when she was unable to have children, he *davened* an intense תפילה for her because he did not want to have to marry another woman.¹⁰

When רבקה helped יעקב trick יצחק into giving him the ברכה, רבקה's view is that רבקה was trying to prevent יצחק from making a terrible mistake.¹¹ רבקה did not realize that יצחק was purposely giving the ברכה to עשו, specifically because he was aware that עשו was not איש הגון וטוב.¹² יצחק knew that יעקב did not need the ברכה since he was sure that יעקב would receive ברכת אברהם. Furthermore, רבקה also told יעקב that if יצחק catches him, and thereupon curses him,

⁶ שם פסוק סד

⁷ בראשית כד, סז

⁸ רדק (כד, סז) ד"ה ותהי לו לאשה ויאבה

⁹ רד"ק (שם) ד"ה וינחם יצחק

¹⁰ רד"ק (כה, כא) ד"ה ויעתר יצחק

¹¹ רד"ק כז, ה

¹² רד"ק כז, ד

she will take the curse.¹³ She was the epitome of a woman of action, who was willing to take accountability for her actions.

From the simple meaning of the verses and רד"ק's explanation we see that רבקה was a woman of חסד, צניעות, and דרך ארץ. Her relationship with יצחק also shows us her similarity to שרה אמינו, which hints to her greatness. Yet, even with all her great qualities, she was unable to form a relationship with her son, עשו, because of his characteristics.

עשו was very different than his mother. The verses hint at many differences between יעקב and עשו, which teach much about עשו's personality. Even before עשו was born, we already see that he was going to be different than his twin brother, יעקב, as it says, ממעיו יפרידו.¹⁴ עשו was born with a strong red color, covered in a curly, wool-like hair, while יעקב looked like an typical baby. To examine a person's personality, one must look at their name. A name can give insight into the essence of a person.¹⁵ When describing עשו, the תורה gives a very detailed, physical description. This physical description becomes the basis of his name. According to רש"י,¹⁶ רשב"ם¹⁷ and Rav Shimshon Raphael Hirsch,¹⁸ he was named עשו because he was born as a completely made man. He was born covered with hair, which is not very typical of a baby. Even at his birth, רבקה and יצחק realized the strong physical nature of עשו.¹⁹ רד"ק adds that he was nicknamed אדום because of his

¹³ רד"ק כז, יג

¹⁴ בראשית כה, כג

¹⁵ ראה ברכות ז:

¹⁶ רש"י (בראשית כה, כה): "ויקראו שמו עשו – הכל קראו לו כן לפי שהיה נעשה ונגמר בשערו כבן שנים הרבה".

¹⁷ רשב"ם (בראשית כה, כה): "ויקראו. כל העולם שמו עשו אדם עשוי ונגמר שהיה בעל שער".

¹⁸ פירושו של הרב שמשון רפאל הירש על התורה, שם

¹⁹ רד"ק (כה, כה) ד"ה ויקראו

strong גשמיית for the red lentil soup.²⁰ עשו's names hint to his nature that later becomes a major part of his personality.

But the differences between עשו and his brother were not only in the physical. They were also different in the way that they led their lives; ויגדלו shows us that they grew up separately.²¹ עשו chose to be an איש שדה and יעקב chose to be an איש תם. עשו was constantly busy with the outside world due to his many תאוות. The reason that the word תומים²² is spelled without the letter אֵלֶּף is to hint that one of the twins is going to be a רשע and one is going to be a צדיק.²³ Although יעקב and עשו were twins, already at birth they were destined to become very different people.

When יעקב bought the בכורה from עשו, he needed עשו to make a שבועה since he knew that he could not trust עשו. Once עשו ate the soup, יעקב understood that עשו would try to back out of the sale. יעקב knew that he could not trust עשו because he was lacking in so many מדות. As much as רבקה excelled in her מדות, so עשו was deficient in his.

Even עשו's attempts to be good fail. He waited to marry until age forty like his father, but married the women of his desires, בנות כנען, without asking his parent's opinion.²⁴ The phrase וַתְּהִי מֵרַחֵם רוּחַ לִיצְחָק וּלְרַבְקָה²⁵ indicates that by marrying women that his parents did not approve of and by bringing them into their home,

²⁰ רד"ק (כה, ל) ד"ה על כן קראו שמו אדום

²¹ רד"ק (כה, כו) ד"ה ויגדלו

²² בראשית כה, כד

²³ רש"י (בראשית כה, כד): "והנה תומם – חסר. ובתמר תאומים מלא לפי ששניהם צדיקים אבל כאן אחד צדיק ואחד רשע". וכן ברד"ק (שם) ד"ה והנה תומים בבטנה.

²⁴ רש"י (בראשית כו, לד): "בן ארבעים שנה – עשו היה נמשל לחזיר שנאמר (תהלים פ) יכרסמנה חזיר מיער החזיר הזה כשהוא שוכב פושט טלפיו לומר ראו שאני טהור כך אלו גוזלים וחומסים ומראים עצמם כשרים כל מ' שנה היה עשו צד נשים מתחת יד בעליהן ומענה אותם כשהיה בן מ' אמר אבא בן מ' שנה נשא אשה אף אני כן". וראה רד"ק שם.

²⁵ בראשית כו, לה

עשו caused his parents great anguish. The מדרש tells us that the cause of יצחק's blindness was the smoke of the קטורת that עשו's wives brought for their עבודה זרה.²⁶ עשו married women that went completely against his parents' essence. This sheds a lot of insight into the type of person that he was. עשו lived for his own personal תאוות instead of thinking how his actions might affect others.

עשו did not inherit any of his mother's מדות. He grew up surrounded by צדיקים, but became a רשע גמור. According to the רד"ק²⁷ the clash in personalities and the difference in their ways of life prevented עשו and רבקה from having a typical parent-child relationship. רבקה loved יעקב since he chose to live a דרך חיים, a life filled with תורה. עשו chose to live a דרך מות, a life filled with dangerous hunting every day. When עשו tried to convince יעקב to give him the lentil soup, he said אנכי הולך למות.²⁸ Since he put his life in danger every day he did not see any benefit from the בכורה.²⁹ He would rather experience pleasure now than have to wait to experience an even greater pleasure in the future. עשו felt that רבקה chose the wrong path in life and she, therefore, was not able to form a normal relationship with him.

Rav Shimshon Raphael Hirsch has a different perspective than רד"ק on עשו's and רבקה's relationship. He also points out a number of רבקה's great characteristics. The פסוק describes רבקה as טובת מראה³⁰ demonstrating that she had a spiritual beauty of the face which was indicative of her character. The verse continues, בתולה ואיש לא ידעה, to tell us that she was so צנועה that no man ever

²⁶ רש"י (בראשית כז, א): "ותכהין – בעשנן של אלו (שהיו מעשנות ומקטירות לע"א)". וכן ברד"ק שם.

²⁷ רד"ק (כח, כח) ד"ה ורבקה היתה אוהבת את יעקב

²⁸ בראשית כח, לב

²⁹ רד"ק שם

³⁰ בראשית כד, טז

dared to become “friendly” with her.³¹ We again witness her modest nature when she is about to meet יצחק for the first time. She gets off her camel because she does not want to meet יצחק in an arrogant way. Riding would portray רבקה as an aristocratic lady, and רבקה did not want to be viewed that way.³²

When רבקה brought water to אליעזר, she only offered to bring water to his camels once אליעזר finished drinking because she had the true מידות of חסדים and גמילות חסדים. Had she offered אליעזר and the camels water all at once, she would have appeared to be a braggart about the great חסד she was going to do. Later, when she offered to bring the ten camels water to drink, she continued to bring them water until they had finished drinking.³³ The פסוק adds ותמרץ³⁴ to inform us that רבקה carried out this arduous task with זריזות.³⁵ When אליעזר inquired if there is a place for him to sleep that night in her house, we again witness her מידת החסד. Before answering his question, she told him that she also has food to feed the camels even though she had only just finished the tiring job of quenching their thirst.³⁶

Notwithstanding רבקה's greatness, she came from a family of רשעים. Her background had an effect on her children and was one of the main causes of רשעות's עשו. רשעות's חז"ל say that רוב בנים הולכים אחרי יצחק, which means that boys take after their maternal uncles. We therefore should not be shocked by the type of person that עשו became, since according to חז"ל he emulated לבן. Instead we should be shocked with the type of person that יעקב became.³⁷ When יצחק

³¹ פירוש של הרב שמשון רפאל הירש על התורה, שם

³² שם פסוק סד

³³ שם פסוקים יז-כ

³⁴ בראשית כד, כ

³⁵ פירוש של הרב שמשון רפאל הירש על התורה, שם פסוקים יז-כ

³⁶ שם פסוק כה

³⁷ שם פרק כה פסוק כ

prayed that רבקה should bear children, the תורה says that he davened לנוכח אשתו³⁸, “concerning his wife”. יצחק focused his prayers on רבקה and less on himself. This was because יצחק knew that he was going to have kids³⁹ but he was concerned that it would not be through רבקה since she was the sister of לבן.⁴⁰ Family can have a very big effect on one’s life, even after separating from them. Even though רבקה’s greatness was clear to יצחק, he was still worried that he would not merit having children from her because of the family she came from. In the end, רבקה’s awful family did not affect her, but it did affect her son עשו.

During her pregnancy, רבקה learned that her two sons would be very different. שני גוים בבטן⁴¹ means that her two sons will represent two different types of governments. עשו’s nation will become powerful through strength and violence.⁴² At their birth, the reports תומים פסוק⁴³ רבקה was shocked. She was not shocked that they were twins since she already knew that she was having twins, but she was shocked at how similar they looked since she already knew they were going to be so different. The missing אלף in עשו hints to the exterior similarity of עשו and יעקב. עשו was more developed, but otherwise the twins were physically similar. This surprised רבקה who expected the boys to be completely dissimilar. They were only different with regard to their spiritual tendencies.⁴⁴

³⁸ בראשית כה, כא

³⁹ בראשית (כא, יב): "ויאמר אלהים אל אברהם ... כי ביצחק יקרא לך זרע".

⁴⁰ פירושו של הרב שמשון רפאל הירש על התורה, בראשית כה, כא

⁴¹ בראשית כה, כג

⁴² פירושו של הרב שמשון רפאל הירש על התורה, שם

⁴³ בראשית כה, כד

⁴⁴ פירושו של הרב שמשון רפאל הירש על התורה, שם

The verses describing עשו's birth place strong emphasis on the external. The פסוק describes עשו as אדמוני.⁴⁵ He was born red-cheeked and ruddy; a sign of health. כולו כאדרת שער shows a lot of strength and life force since he was able to develop hair all over his body at birth.⁴⁶ These פסוקים mainly focus on his physical attributes. This is in contrast to the verses that describe רבקה which mainly focus on her מדות. עשו's strong point was his physicality in contrast to רבקה whose strong point was her spirituality.

Another factor that contributed to עשו's wickedness was due a parenting mistake that רבקה and יצחק made. They raised their sons the same way without paying attention to details of their personalities and then adjusting their education. They should have studied the nature and character of עשו and searched for ways that he could use his strengths to serve ה'. Together יעקב and עשו could have used their strengths to serve ה' in a most powerful way. Only after וייגדלו⁴⁷, "they grew up", did everyone realize how different the two brothers were and by then עשו wanted nothing to do with תורה and מצוות.⁴⁸

The difference in the way that יצחק and רבקה felt about their children also had an impact on them. Their feelings were based on the reality that opposites attract. יצחק enjoyed living life from a distance; he liked being withdrawn from the world. עשו's active nature therefore appealed to יצחק. יצחק felt that this active strength that he was lacking could potentially be a positive force in a home. רבקה came from a family of רשעים. יעקב lived his life in a way that רבקה had never seen before; it was completely opposite

⁴⁵ בראשית כה, כה

⁴⁶ פירוש של הרב שמשון רפאל הירש על התורה, שם

⁴⁷ בראשית כה, כז

⁴⁸ פירוש של הרב שמשון רפאל הירש על התורה, שם

to the family from which she had come. Although these feelings are explainable, they still had a negative effect on עשו.⁴⁹

According to Rav Hirsch, עשו wickedness was partially due to parenting mistakes that יצחק and especially רבקה made. רבקה was a woman with many מדות טובות, but her parenting and the negative feelings she conveyed to עשו, affected him negatively. Furthermore, רבקה's family genes and עשו's strong connection to the physical world also affected him. However, according to the רד"ק, more emphasis must be placed on עשו's evil behavior. It is only as a result of עשו's actions, that רבקה felt unable to form a normal relationship with him.

⁴⁹ פירושו של הרב שמשון רפאל הירש על התורה, שם פסוק כח

לאה אמנו

In the תורה, לאה seems to be portrayed as unloved, secondary, and weary. דודאים לאה¹, לאה loved רחל more than יעקב, mandrakes, for a night with יעקב which seems almost desperate. Also, her eyes were רכות², tender. In reality, the name לאה does mean “weary”, but לאה was weary and always toiling in her עבודה³. לאה was a “go-getter”, and her main concern was becoming the mother of ישראל⁴.

רב שלמה אבינר⁵ points out that יעקב was a man with two sides. יעקב, which is derived from the word עקב, heel, refers to the physical side of יעקב. יעקב had tremendous strength. He was the only one who was able to lift the rock that was covering the well.⁶ This status was not good enough to overcome ישראל, a contraction of two words, ישר-אל, means “straight” and totally focused on ה'. A man like יעקב, with two aspects to his personality, needed two wives.

Indeed, it is through both רחל and לאה that בית ישראל was built, כרחל וכלאה אשר בני שניהם את בית ישראל⁷. רחל represents the more

¹ בראשית ל, טו

² בראשית כט, יז

³ ראה רש"י (שם): "רכות – (ב"ב קכ"ג) שהיתה סבורה לעלות בגורלו של עשו ובכתה שהיו הכל אומרים שני בנים לרבקה ושתי בנות ללבן הגדולה לגדול והקטנה לקטן".

⁴ ראה רש"י (בראשית ל, יז): "וישמע אלהים אל לאה – שהיתה מתאוו ומחזרת להרבות שבטים".

⁵ טל חרמון

⁶ בראשית (כט, ז-י): "ויאמר הן עוד היום גדול לא עת האסף המקנה השקו הצאן ולכו רעו. ויאמרו לא נוכל עד אשר יאספו כל העדרים וגללו את האבן מעל פי הבאר והשקינו הצאן. עודנו מדבר עמם ורחל באה עם הצאן אשר לאביה כי רעה הוא. ויהי כאשר ראה יעקב את רחל בת לבן אחי אמו ואת צאן לבן אחי אמו ויגש יעקב ויגל את האבן מעל פי הבאר וישק את צאן לבן אחי אמו".

⁷ רות ד, יא

physical and revealed side of יעקב. Her relationship with יעקב is revealed, נגלה; they kiss⁸ and converse even before their marriage. לאה's relationship with יעקב was more spiritual and hidden; they didn't speak before they got married. יעקב didn't even know he was marrying לאה;⁹ their relationship was completely נסתר. The "א"י¹⁰ writes: רחל represents the revealed world, while לאה represents the hidden and secretive world. לאה is described as having עניים רכות¹¹ because her eyes seemed unassuming, timid, and mysterious. Really eyes are the window to the soul. She used her eyes to cry¹² and pray¹³ to God when she thought she would have to marry עשו, the older, evil brother. לאה's and רחל's qualities are reflected in their descendants. משיח בן דוד, the spiritual משיח,¹⁴ will come from לאה's son יהודה, while the more physical משיח known as יוסף בן יוסף will come from יוסף.¹⁵

⁸ בראשית כט, יא

⁹ שם פסוק כה

¹⁰ פרי עץ חיים, שער התפלה פרק ז

¹¹ בראשית כט, יז

¹² רש"י (בראשית כט, יז): "רכות – (ב"ב קכ"ג) שהיתה סבורה לעלות בגורלו של עשו ובכתה שהיו הכל אומרים שני בנים לרבקה ושתי בנות ללבן הגדולה לגדול והקטנה לקטן".

¹³ ראה תרגום ירושלמי (שם) "ועיני דלאה הוון רכיכין על דהות בכיא ומצלאל דלא תיסוק במזליה דעשו".

¹⁴ ראה רמב"ם (הלכות מלכים פרק יא הלכה ד): "ואם יעמוד מלך מבית דוד והוגה בתורה ועוסק במצות כדוד אביו כפי תורה שבכתב ושבעל פה ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה וילחם מלחמות ה' הרי זה בחזקת שהוא משיח אם עשה והצליח ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל הרי זה משיח בודאי ויתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד שנאמר כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד".

¹⁵ הרב אברהם יצחק הכהן קוק, מאמרי הרא"ה, המספד בירושלים, עמוד 98.

וראה גם באתר של מרכז ישיבות בני עקיבא, פרשת ויגש – משיח בן יוסף ומשיח בן דוד, www.yba.org.il/show.asp?id=24233&big_cat=1553. "בחזית משיח בן יוסף זוהתה על ידי הרב כבנינה המעשי של הארץ, והקמתם של מוסדות שלטוניים על ידי עם ישראל. מעשים אלו נעשו על ידי הציונות המעשית ולכן היא הוגדרה כתחילת הופעתו של בחזית משיח בן יוסף".

Because לאה was “unloved”, ה' opened her womb before רחל's. She gave birth to ראובן, שמעון, and לוי. Then, when she gave birth to her fourth son she named him יהודה because הפעם אודה את ה'.¹⁶ The מדרש explains¹⁷ that the אמהות were prophetesses and knew that יעקב was to have twelve sons. Therefore, לאה only expected to bear three sons. She wasn't anticipating a fourth son. Therefore, when she had יהודה, she became overwhelmed with הכרת הטוב to הקב"ה.¹⁸ It's no surprise that the Jewish nation gets the name יהודים from this episode and that the ultimate and spiritual משיח is from יהודה.

This חוה of מדה הטוב can be compared to that which חוה expressed when she gave birth to קין. She exclaimed, קניתי איש את ה', "I've acquired man through ה'". חוה acknowledged ה', but much of the emphasis was on the fact that the child came from her. לאה, on the other hand, focused only on ה'’s actions, the giving of a fourth child to her. לאה personifies true הכרת הטוב. Indeed, the גמרא¹⁹ states that no one thanked God properly until לאה.

לאה's act of הכרת הטוב influenced later generations. When ה' blessed חנה with the birth of שמואל, she sang שירה²⁰ and thanked ה' to the highest degree. Her שירה was full of thanks to ה' for not only giving her a child, but also for his השגחה over this world. Not once did חנה focus on her accomplishment of having a child. חנה inherited this level of הכרת הטוב from אמנו.

לאה also had tremendous ביטחון intertwined with proper השתדלות. When דודאים picked ראובן for לאה, his mother, רחל desired

¹⁶ בראשית כט, לה

¹⁷ וכן מובא ברש"י (בראשית כט, לד): "הפעם ילדה אישי – (ב"ר) לפי שהאמהות נביאות היו ויודעות שי"ב שבטים יוצאים מיעקב וד' נשים ישא..."

¹⁸ ראה רש"י (בראשית כט, לה): "הפעם אודה. שנטלתי יותר מחלקי מעתה יש לי להודות".

¹⁹ תלמוד בבלי מסכת ברכות (דף ז:): "ואמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי מיום שברא הקדוש ברוך הוא את עולמו לא היה אדם שהודה להקדוש ברוך הוא עד שבאתה לאה והודתו שנאמר הפעם אודה את ה'".

²⁰ שמואל א ב, א-י

them and asked לאה if she could have them. רחל sold her night with יעקב for the דודאים and לאה accepted the offer.²¹ ספורנו²² explains that לאה's agreement was not considered lewd, but rather she acted properly and was fulfilling רצון ה'. It was not enough for לאה to pray for children; השתדלות was also required. Therefore, לאה sold the דודאים for a night with יעקב so she could have another opportunity to bear one of the שבטי י-ה. לאה gave up איםדוד precious, but gained תורה of the שבטי י-ה and זבולון's partnership.²³

After זבולון was born, לאה gave birth to דינה.²⁴ רש"י²⁵ explains that לאה called her daughter דינה because לאה reasoned with herself, דנה לאה דין בעצמה, and said, "If this child is male, my sister רחל won't even be like one of the שפחות". She prayed and the fetus was transformed into a girl. As explained above, the אמהות were prophetesses and knew that יעקב was to have twelve sons. לאה already had six, and the שפחות had four. This meant that if לאה were to have a seventh son, רחל wouldn't even have two sons, and that would be less than each maidservant. Therefore, לאה prayed to God and He changed the fetus in her womb from male to female. This incident

²¹ ל, יד-טז

²² ספורנו בראשית (ל, טז): "אלי תבא כי שכור שכרתיך. ולא תעשה עול בזה לבטל עונת אחותי בהיות זה מדעתה ובהסכמתה. ובוה הספור הנראה מגונה אצל מגלי פנים בתורה הודיענו אמנם שהיה ענין התולדה אצל האבות כמו שהיה ענינו אצל אדם ואשתו קודם חטאם כי לא היתה כוונתם בו להנאת עצמם כלל אבל היה להקים זרע בלבד לכבוד קונם ולעבודתו והודיע שבהיו' כוונת האמהו' רצוייה לפני האל ית' בהשתדלותו בהכנסת הצרות וענין הדודאים נשמעה תפלתו על זה כי ראוי לצדיק שיעש' השתדלות הטבעי האפשר אצלו להשיג חפצו ועם זה יתפלל שישג התכלית כאמרם ז"ל (יבמות פרק הבא על יבמות) שהקב"ה מתאוה לתפלתם של צדיקים".

²³ מדרש רבה בראשית (פרשה עב פסקה ה): "א"ר לוי בא וראה מה יפה היתה סרסרותן של דודאים לפני מי שאמר והיה העולם שע' הדודאים עמדו שני שבטים גדולים בישראל יששכר וזבולון יששכר יושב ועוסק בתורה וזבולון יוצא בימים ובא ונותן לתוך פיו של יששכר והתורה רבה בישראל".

²⁴ בראשית ל, כא – ואחר ילדה בת ותקרא את שמה דינה.

²⁵ רש"י (שם): "דינה – פירשו רבותינו שדנה לאה דין בעצמה אם זה זכר לא תהא רחל אחותי כאחת השפחות והתפללה עליו ונהפך לנקבה (ברכות ס')."

demonstrates לאה's selflessness. יעקב clearly loved רחל more, yet לאה willingly gave up her seventh son for רחל to be happy.

Thus, we see that לאה was spiritual, selfless, had immense to ה' הכרת הטוב, was a בעלת בטחון, did proper השתדלות and was indeed the worthy mother of בני ישראל. After לאה passed away, she was buried by יעקב in the מערת המכפלה along with אברהם ושרה and יצחק ורבקה.²⁶ This, too, reflects לאה's greatness.

²⁶ בראשית מט, לא

רחל אמנו והתרפים

When רחל stole לכן¹, fled from יעקב אבינו². What are תרפים? How could רחל have stolen them? What was רחל planning to do with them?

As punishment, רחל died early during childbirth. When יעקב was informed by לכן that someone had stolen his תרפים, he pronounced בראשית רבה³ that this was a curse on the person who stole the תרפים and that due to this curse, רחל died.

When רחל had a hard time during childbirth, she named her son, בני אוני. רחל sees this as an act of תשובה for her sin of stealing the תרפים. How does this name connect to the תרפים? When the prophet זכריה mentions the תרפים, he says, כי התרפים דברו און⁴. When רבנן⁵ and רמב"ן⁶ discuss the תרפים, they mention that the תרפים speak nothingness, falseness, און. רחל realized on her deathbed that it was wrong for her to take the תרפים and named her son בני אוני, the son of און as part of her תשובה.

Obviously רחל did not steal the תרפים in order to worship them. Rather, the זוהר explains, although רחל stole the תרפים for the correct reason, she was punished for doing it in a way that caused צער to her father. In order to more fully understand רחל's justification in stealing the תרפים we must study more carefully what the תרפים are. Perhaps there was another reason for her actions.

¹ בראשית לא, יז-כא

² שם פסוק יט

³ רש"י (בראשית לא, לב): "לא יחיה – ומאותה קללה מתה רחל בדרך (ב"ר)".

⁴ זכריה י, ב

⁵ רמב"ן (בראשית לא, יט): "והקרוי מה שאומרים שהם כלים לקבל השעות, ויקסמו בהם לדעת עתידות ... יקראו אותם 'תרפים' לרמוז בשמם כי דבורם כמו נבואה רפה, תבוא ברוב ותכזב לעתים רחוקות, כמו שאמרו (זכריה י ב) כי התרפים דברו און ..."

⁶ רבינו בחיי (בראשית לא, יט): "ובמדרש למה גנבה אותם שלא יהיו מגידים שיעקב בורה וכי התרפים מדברים והלא כתיב (תהלים קטו) לא יתגלו בגרונם. א"ל אין דכתיב (זכריה י ב) כי התרפים דברו און."

רש"י, in our story, explains that תרפים are עבודה זרה.⁷ Later in מִיכַל, however, תרפים has a different meaning. דוד's wife, placed תרפים in his bed so that שאול's men would think that דוד was in his bed. This trick helped דוד escape from שאול.⁸ רש"י⁹ explains that דוד's תרפים were עשויים בדמות גוף אדם. רמב"ן points out that there must be different types of תרפים because דוד would definitely not have had עבודה זרה in his house.¹⁰

רחל and חזקוני¹¹ take a different approach and explain the תרפים as a vessel with which to tell the future. Through the use of magic with the תרפים, people were able to predict the future. This interpretation helps us understand why specifically at this time רחל feels that she must steal the תרפים so that לבן will not know that קביע and his family are trying to escape. If רש"י is correct that the תרפים are an actual form of עבודה זרה, then why did רחל wait until now to steal them?

רחל and רד"ק explain that according to some opinions the תרפים were clocks made of נחושת.¹² There are three different ways to use the תרפים. People like רחל, דוד המלך, and מִיכַל would only use the תרפים as a clock. Others¹³ would use magic and the תרפים combined to predict the future. Lastly, there were people who relied so heavily on the תרפים's predictions that they viewed the תרפים like a god.¹⁴ [Indeed, Rav Shmuel David Luzatto notes that many people believed that ה' expressed His will through the תרפים, just like He did

⁷ רש"י (בראשית לא, יט): "ותגנוב רחל את התרפים – להפריש את אביה מע"א נתכוונה (ב"ר)".

⁸ שמואל א יט, יב-טז

⁹ שם יט, יג

¹⁰ רמב"ן (בראשית לא, יט): "ותגנוב רחל את התרפים לא נתכוונה אלא להפריש אביה מעבודה זרה, לשון רש"י ואפשר כי היו ללבן לעבודה זרה כאשר אמר למה גנבת את אלהי, אבל לא היו כל התרפים נעבדים, כי איך תמצא עבודה זרה בבית אדונינו דוד (עיי' שמואל א יט יג)".

¹¹ רשב"ם (בראשית לא, יט): "ותגנוב רחל את התרפים – שלא יגידו ויודיעו ללבן כי רוצה יעקב לברוח כענין שנאמר אין אפוד ותרפים כי התרפים דברו און. רגילים היו לקסום בהם".

¹² אבן עזרא (בראשית לא, יט): "התרפים – י"א שהוא כלי נחשת העשוי לדעת חלקי השעות".

¹³ לבן, לפי הרשב"ם והחזקוני

¹⁴ לבן, לפי רש"י

when He divided ארץ ישראל through a גורל.¹⁵ רמב"ן says that the תרפים tell the future, but from the word תרפים, we see that it was not a clear future. The תרפים told a נבואה רפה, a weak, unclear נבואה. רמב"ן describes the תרפים based on its root. Despite the fact that there was no clear prediction, many people relied on the prophecy of the תרפים, rather than live their life with בטחון in הקב"ה. It is clear that לכן was on this third and lowest level because he asks יעקב, למה גנבת את אלוהי.¹⁶ He blatantly calls the תרפים his god.

When לכן finally caught up to יעקב, why did רחל have to sit on top of them?¹⁷ רב אביגדור נבנצל answers that by sitting on top of the תרפים, רחל managed to neutralize their power. In order to prevent לכן from using the power of the תרפים, she had to remove their influence. The only reason they had any magical, powerful ability is because people gave them respect and believed in them. By showing tremendous disrespect to them, רחל removed their power.

From the above discussion of the תרפים, we must learn not to place our trust in items or people, be it תרפים, fighter planes, the police or the President of the United States. Too much dependence on any such power is a form of idolatry. Rather, we must rely completely on ה'.¹⁸

¹⁵ רמב"ן (בראשית לא, יט): "והקרוּב מה שאומרים שהם כלים לקבל השעות, ויקסמו בהם לדעת עתידות – והמלה נגזרת מלשון רפה ידיים (שם ב יז ב), נרפים אתם נרפים (שמות ה יז) יקראו אותם "תרפים" לרמוז בשמם כי דבורם כמו נבואה רפה, תבוא ברוב ותכזב לעתים רחוקות, כמו שאמרו (זכריה י ב) כי התרפים דברו און והנה יעשו אותם קטני אמנה להם לאלהים, לא ישאלו בשם הנכבד ולא יתפללו אליו, רק כל מעשיהם בקסמים אשר יגידו להם התרפים."

¹⁶ בראשית לא, ל

¹⁷ בראשית (לא, לד): "ורחל לקחה את התרפים ותשמם בכר הגמל ותשב עליהם..."

¹⁸ ראה תהלים (קית, ח-ט): "טוב לחסות בה' מבטוח באדם: טוב לחסות בה' מבטוח בנדיבים", תהלים (קמו, ג): "אל תבטחו בנדיבים בבן אדם שאין לו תשועה" וירמיה (יז, ה): "כה אמר ה' ארור הגבר אשר יבטח באדם ושם בשר זרעו ומן ה' יסור לבו". ראה גם ספר ממעמקים על פרשיות התורה מהרב אלכסנדר מנדלבוים, ספר בראשית, עמודים 168-174.

The Heel – עקב

והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אותם, ושמר ה' ¹ What exactly does עקב mean?

רש"י gives a beautiful insight into the usage of this word. עקב can be translated as heel.² רש"י explains that עקב alludes to the מצוות that people may regard as seemingly unimportant and tend to tread on them with their “heels”, as they regard them with a lack of seriousness or care.³ The תורה is telling us that if we carefully observe and perform these seemingly trivial מצוות, then ה' will reward us with His בריה and חסד.

We learn a tremendous lesson from רש"י. Just as a person cannot stand without a heel, עקב, as it provides stability, so too we can not “stand” in this world of הסתר פנים without every מצוה. The מצוות provide us with a stable foundation for how we must live our lives. No מצוה is trivial! A person without a heel is not שלם in his גוף. Similarly, a person who does not perform every single מצוה is not שלם in his רוחניות and נשמה. He will never successfully “walk” through life. Rather, he will remain paralyzed and distanced from ה'.

The רב, שלום נח ברזובסקי מסלונים, נתיבות שלום, notes⁴ that the reward for keeping these מצוות is that ה' will love us and bless us.⁵ This is rather unusual since usually the rewards for following the מצוות of ה' are physical prosperity.⁶ Here the reward is that ה' will love us, ואהבך.

¹ דברים ז, יב

² ראה בראשית (כו, כו): "ואחרי כן יצא אחיו וידו אחזת בעקב עשו ויקרא שמו יעקב..."

³ רש"י (דברים ז, יב): "והיה עקב תשמעון – אם המצוות קלות שאדם דש בעקביו תשמעון".

⁴ פרשת עקב, אות א

⁵ דברים (ז, יג): "ואהבך וברכך והרבך וברך פרי בטנך ופרי אדמתך דגנך ותירשך ויצהרך שגר אלפיך ועשתרת צאנך..."

⁶ לדוגמה, ראה ויקרא (כו, ג – י) ודברים (יא, יג – טו)

The נתיבות שלום quotes הרב הקדוש מרו"ן who explains that עקב refers to the generation of דמשיחא. He compares a person's head, body, and legs to the נשמות of בני ישראל. A person's head has both sensual and intellectual seeing and hearing. A person's body where the heart is found only has intellectual seeing and hearing, as שלמה beseeched from God לב שומע.⁷ Legs have neither sensual nor intellectual seeing nor hearing.⁸

The נתיבות שלום explains that the early generations had a very clear perception and strong belief in ה'. They were like the head that saw ה' so clearly and listened to His laws and מצוות unwaveringly. The next generations were like the body. They did not see ה' as clearly, yet they still had a לב שומע, an intellectual and emotional attachment to ה'. However, our generation, the generation of דמשיחא, is like the legs. We do not see nor hear ה', as we are unfortunately living in a time of tremendous פנים הסתר. Just as the heel is the lowest part of the body, we are the lowest generation. We remain completely handicapped and disabled as we are blinded by the darkness of this world, the שקר and גשמיות. Our only "walking stick", our only "hearing aid" is our אמונה. As low as we are, as lost as we are, we hold on to our אמונה. We declare: אני מאמין. Our deep אמונה in ה' is our only guiding light. This is what the תורה is telling us. Even in the generation of the דמשיחא when we are in such darkness, we must listen to the voice of אמונה inside of us, hold onto it and strengthen it. And if we do, והיה עקב תשמעון, the reward will be that ה' will love us and bless us, ויהאבך וברכך.⁹ This deep level of אמונה which remains in our hearts even in this dark time where our world is העלם, where the galut is so long and bitter, this דווקא shows our great love for Hashem. Even though we don't

⁷ מלכים א ג, ט

⁸ נתיבות שלום (עקב, אות א): "דהנה הראש יש בו ראייה ושמיעה מוחשית וגם ראייה ושמיעה שכלית, והגוף בו משכן הלב, שאין בו ראייה ושמיעה מוחשית אבל יש בו ראייה ושמיעה שכלית כמ"ד (מ"א ג) לב שומע, אך הרגלים אין שייך בהם בכלל ראייה ושמיעה לא מוחשית ולא שכלית".

⁹ דברים (ז, יג), ראה הערה 5.

see and don't hear 'ה, we remain עובדי 'ה. Therefore, 'ה tells us that because we love Him, He will love us and bless us, ואהבך וברכך.¹⁰

We can not only learn a tremendous lesson from this as a generation, as a כלל, but also as individuals. During our year in Israel, we were surrounded by the קדושה of תורה and ארץ ישראל and were like the “head”. We saw 'ה clearly through the miracles of ארץ ישראל, through the קדושה of the תורה we learned and through our wonderful teachers and the גדולים we were privileged to encounter. However, in חוץ לארץ, we might at times feel like the legs, as we are blinded by the גשמיות and find it difficult to hear the voice of 'ה. We might feel so low spiritually, so far removed from the קדושה we once felt in ארץ ישראל. Yet each one of us needs to hold on to our אמונה in 'ה even during these times of personal גלות when we feel distanced from 'ה. If we do this, then 'ה will respond מדה כנגד מדה and will love us, bless us, and watch over us.

¹⁰ שם

The Strength of Whose Hand?

An Analysis of פרשת עקב

The natural mechanisms of this world demonstrate actions and their subsequent consequences, displaying the false impression of humanity's own influence. The stubborn Jewish nation, as depicted throughout עקב¹, erroneously deems that the accomplishments they have realized in this fleeting world are completed with the might of their own hand. For example, there is the warning that כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה, בני ישראל might say, כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה, בני ישראל fails to recognize the power of the Creator behind all the physical activities that they perform. Without the force of ה' directing all material mechanisms, the world would cease to function.³ Even nature, the anticipated manner of the universe can be altered or discontinued according to the will of G-d.⁴ One should never assume that the strength of his own hand triumphed in accomplishment. Every precise movement, motivating thought and definitive feat can only be completed with the assistance of ה'.

¹ ראה דברים ח, יא-יז; ט, ז-כד; י, טז; יא, טז-יז

² שם ח, יז

³ רמב"ם (הלכות יסודי התורה פרק א הלכות א-ב): "יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון והוא ממציא כל נמצא וכל הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם לא נמצאו אלא מאמתת המצאו. ואם יעלה על הדעת שהוא אינו מצוי אין דבר אחר יכול להמצאות".

⁴ רמב"ן (שמות יג, טז): "ומן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד התורה כלה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכלם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים בין ביחיד". וכן ראה רבינו בחיי על פרשת עקב (דברים ז, כ): "וגם את הצרעה – דע כי הנסים שני חלקים, נסים נסתרים ונסים מפורסמים, והזכיר המפורסמים בפסוק של מעלה, הוא שאמר המסות הגדולות אשר ראו עיניך והאותות והמופתים, ועתה יזכיר מכת הצרעה שהוא מן הנסים הנסתרים שנראה לעיני רואיהם שהיא באה בדרך הטבע כענין הגשמים, לפי שאין בשניהם שנוי טבעו של עולם אבל הם ענין טבעי, וזהו לשון וגם כלומר וגם בדרך הטבע יושיעך הש"י כנגד אויביך, ולכך לא תערוץ מפניהם, כלומר שאין לירא מהאומות אלא מהשם השוכן בקרבך".

While the בני ישראל resided in מצרים, they were forced to tend to the crops of their Egyptian masters. Since rain scarcely descended, the crops required advanced technological irrigation systems stemming from the Nile River. With all the toil completed by Jewish hands, the nation reasonably concluded that it was the aptitudes of their own efforts cultivating the crops.⁵ Unfortunately, כלל ישראל had descended to such a lowly echelon in מצרים that they understandably were unable to identify the hand of G-d directing their every accomplishment. Therefore, הקב"ה reminded them in the previous verses⁶ of the mighty hand He possesses, causing each occurrence in the world. ואת גדלו את ידו החזקה וזרעו הנטויה ואת אותותיו ואת מעשיו אשר עשה בתוך מצרים לפרעה מלך מצרים ולכל ארצו.⁷

As the Jewish people prepared to enter ארץ ישראל, they are told, כי הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה לא כארץ מצרים הוא אשר יצאתם משם אשר תזרע את זרעך והשקית ברגלך כגן הירק. והארץ אשר אתם עברים שמה לרשתה ארץ הרים ובקעת למטר and ארץ ישראל's intention of mentioning the land of ישראל and its dependence upon the rains of שמים, in comparison to the land of מצרים, serves as a reminder to כלל ישראל that it is not the might of their own hands that facilitate the crop's growth. Water which descends from the heavens undoubtedly cannot be thought of as a human triumph.⁹

The conclusion of the פרשה articulates a מצוה that daily reinforces the above concept to בני ישראל ועל לבבכם. תפילין of מצוה The נפשכם וקשרתם אתם לאות על ידכם והיו לטוטפות בין עיניכם

⁵ דברים (יא, י): "כי הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה לא כארץ מצרים הוא אשר יצאתם משם אשר תזרע את זרעך והשקית ברגלך כגן הירק".

⁶ שם יא, ב-י

⁷ שם יא, ב-ג

⁸ שם יא, י-יא

⁹ ראה רבינו בחיי (דברים יא, י): "לא כארץ מצרים היא – שהיא תלויה בהשקאה כמו שאמר והשקית ברגלך כגן הירק, אין הארץ בענין זה תלויה בעמל האדם, אלא למטר השמים תשתה מים, ועל כן תצטרכו לקיום התורה, שאם אתם מקיימין התורה והמצוות השמים יתנו טלם והארץ תתן יבולה, ואם לאו ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה, כמו שאומר בפרשה הסמוכה לזו..."

¹⁰ דברים יא, יח

reiterates the immense power ה' has over each individual's life. The תפילין של יד ושל ראש of מצוות explains that the reason for the מצוות is to aid us in avoiding the תאוות of one's eyes and the sins of one's hands. One might suggest that תפילין help remind us that it is not the strength of our own hands or our great intellect that facilitate our actions through each demanding day, rather it is the power of ה'. As a Jew binds his arm and head with the תפילין, he completes the name of G-d, ש-ד-י, with the letter ש"י and דל"ת of the תפילה של ראש and the יו"ד of the תפילה של יד.¹² The Jew consciously apprehends the true source of power in the universe. It is not ידי כוחי ועצם ידי that influence this world; rather it is כח ועוצם יד ש-ד-י that controls every moment of existence.¹³

¹¹ ספר החינוך (מצוה תכא): "משרשי המצוה, לפי שהאדם בהיותו בעל חומר ימשך בהכרח אחר התאוות, כי כן טבע החומר לבקש כל הנאות אליו והערב כסוס כפרד אין הבין, אם לא שהנפש שחננו האל תמנענו לפי כחה מן החטא. ומאשר תשכון בגבולו שהיא הארץ, ורחוקה מאד מגבולה שהיא השמים, לא תוכל לו ויגבר כחו עליה תמיד, לכן היא צריכה על כל פנים להרבה שומרים לשומרה משכנה הרע פן יקום עליה ויהרגנה אחר היותה בגבולו ותחת ידו. ורצה המקום לזכותנו אנחנו עם הקודש, וציונו להעמיד שומרים גבורים סביב לה, והם שנצטוונו לכל נפסיק דברי תורה מפינו יומם ולילה, ושניתן ארבע ציציות בארבע כנפות כסותנו ומזוזה בפתחינו והתפילין בידינו ובראשינו, והכל להזכירנו למען נחדל מעושיק ידינו ולא נתור אחרי עינינו ואחרי יצר מחשבות לבנו ... ובהיות מיסוד התפילין מה שזכרנו נצטוונו עליהם לכל נסיח מהן דעתנו".

¹² ראה שו"ע (אורח חיים סימן לב סעיף נב) יכניס הרצועה תוך המעברתא ויעשה קשר כמין דל"ת בשל ראש וכמין יו"ד בשל יד להשלים אותיות שד"י עם השי"ן שבשל ראש: הגה ... ולא יעשה הקשרים אלא לאחר שעשה השי"ן מתפילין ואח"כ יעשה הדל"ת ואח"כ היו"ד כסדר אותיות השם".

¹³ ראה רש"י (בראשית יז, א): "אני אל שדי – אני הוא שיש די באלהותי לכל בריה ..."

מלכות אחשורוש ומלכות בית דוד

As the Persian king in the times of מרדכי and אסתר is a primary figure in מגילת אסתר. However, the אחשורוש we read about is not אחשורוש the man, but rather, אחשורוש the king. In fact, the מגילה refers to אחשורוש by his name alone only once in the entire ספר, in its first פסוק. אחשורוש contrasts מגילת אסתר's rule with what the ideal מלכות ישראל should be. Various aspects of אחשורוש's rule can be compared to and contrasted with those of the three main kings of שלמה, דוד, and שאול: בני ישראל.

To fully understand how אחשורוש's kingship differed from that of a מלך ישראל, one must examine the תורה's command for and description of the מלך ישראל as written in ספר דברים.¹ A king of Israel is not supposed to have too many riches or wives,² but אחשורוש had both.³ While sitting on his throne, a king was required to write two ספרי תורה, one of which would be kept with him at all times, and one of which would be stored in his Treasury. להבדיל, ספר אחשורוש, was not even kept with him at all times. His servants had to bring it to him.⁴ The מלך ישראל is not supposed to be haughty or think of himself as greater than his peers.⁵ Yet אחשורוש was so concerned with his pride and self-image that he was convinced by ממוכן to kill ושהי for violating his honor.⁷

¹ פרק יז

² שם (פסוק יז): "ולא ירבה לו נשים ולא יסור לבבו וכסף וזהב לא ירבה לו מאד".

³ אסתר (א, ד): "בהראתו את עשר כבוד מלכותו ואת יקר תפארת גדולתו ימים רבים שמונים ומאת יום". ושמ (ב, יד): "בערב היא באה ובבקר היא שבה אל בית הנשים שני אל יד שעשגו סרים המלך שמר הפילגשים לא תבוא עוד אל המלך כי אם חפץ בה המלך ונקראה בשם".

⁴ דברים (יז, יח): "והיה כשבתו על כסא ממלכתו וכתב לו את משנה התורה הזאת על ספר מלפני הכהנים הלוים".

⁵ אסתר (ו, א): "בלילה ההוא נדדה שנת המלך ויאמר להביא את ספר הזכרונות דברי הימים והיו נקראים לפני המלך".

⁶ דברים (יז, כ): "לבלתי רום לבבו מאחיו ולבלתי סור מן המצוה ימין ושמאל ...".

⁷ אסתר א, טז-כב

We can now compare אהשוורוש's actions to specific events that occurred to Jewish kings. After אהשוורוש decreed יושי's death, and regretted his actions, his servants advised him to search for a new queen. אהשוורוש liked the idea and put the suggestion into action, partnering with his servants in the effort to find a new wife. The ultimate selection was up to אהשוורוש, who set up a full staff to choose his queen, and specifically sought out the most beautiful girls. אהשוורוש also made sure to cater to all of the girls' physical needs.⁸ This selection process unfortunately led to a disgusting prostitution ring that continued in his kingdom even after he chose אסתר.⁹

אהשוורוש's servants' advice brings to mind two instances in Jewish history in which kings' servants played a role: when שאול was consumed by a רעה רעה¹⁰ and when דוד grew cold in his old age and needed to find a source of warmth.¹¹ Both of these cases contrast starkly with the selection process that אהשוורוש participated in.

In ספר שמואל, שאול was consumed by a רעה רעה. His servants advised him to find a harp-player whose music would soothe his soul and remove the רעה רעה. שאול agreed only out of need, as the רעה רעה was tormenting him. Instead of enlisting an entire staff to gather all of the musicians in the land, שאול simply accepted the suggestion of one of his young assistants that דוד was the harp-player he needed.

The story of דוד in ספר מלכים contains an even stronger contrast to אהשוורוש's story. דוד had grown old and could not be warmed, so his servants suggested that a young girl could warm him. The פסוק does not mention דוד's reaction to his servants' advice; he was not happy with the idea and did not say anything in response.¹²

⁸ שם ב, א-ד

⁹ שם (ב, יט-כ) "ובהקבץ בתולות שנית ומרדכי ישב בשער המלך. אין אסתר מגדת מולדתה ואת עמה"

¹⁰ שמואל א טז, טז-טז

¹¹ מלכים א א, א-ד

¹² ראה מלכים א (א, ד) "והנערה יפה עד מאד ותהי למלך סכנת ותשרתהו והמלך לא ידעה".

In fact, דוד did not even make the ultimate choice of אבישג. They did not set up an extensive staff to gather all the women in the land; they went and sought out the perfect girl for דוד. They found אבישג השונמית, who was very beautiful, yet דוד was not interested in her physical beauty. Despite their efforts, והמלך לא ידעה, "the king was not intimate with her." The גמרא¹⁴ emphasizes this contrast between אחשורוש and דוד. רב quotes the verse,¹⁵ "Every clever person acts with knowledge, but the fool broadcasts his foolishness." כל ערום יעשה בדעת refers to דוד. When his servants were looking for a young girl for him, everyone with a daughter brought her. But ונסיל יפרוש אולת refers to אחשורוש. When he sent out officers to find a wife for him, everyone hid his daughter from him.

It is clear, then, that unlike מלכי ישראל, אחשורוש was incapable of ruling independently and analyzing advice appropriately.

It is also important to compare אחשורוש to שלמה. By noting the similarities between them, their differences become even more pronounced. Both אחשורוש and שלמה ruled over extensive kingdoms and taxed their subjects heavily. אחשורוש ruled כוש ועד מהודו¹⁶ which according to the גמרא¹⁷ meant the entire world. Along the same lines, the נביא reports,¹⁸ ושלמה היה מושל בכל הממלכות מן הנהר ארץ פלשתים ועד גבול מצרים מגשים מנחה ועבדים את שלמה כל ימי חייו, indicating that שלמה ruled over a vast kingdom. Furthermore, everyone under אחשורוש's rule became poor because of the taxes he decreed on them. וישם המלך. רבי חנינא states that for this reason he

¹³ שם (פסוק ג): "ויבקשו נערה יפה בכל גבול ישראל וימצאו את אבישג השונמית ויבאו אתה למלך."

¹⁴ תלמוד בבלי מגילה (דף יב): "אמר רב מאי דכתיב כל ערום יעשה בדעת ונסיל יפרוש אולת כל ערום יעשה בדעת זה דוד דכתיב ויאמרו לו עבדיו יבקשו לאדני המלך נערה בתולה כל מאן דהוה ליה ברתא אייתה ניהליה ונסיל יפרוש אולת זה אחשורוש דכתיב ויפקד המלך פקידים כל מאן דהוה ליה ברתא איטמרה מיניה."

¹⁵ משלי יג, טז

¹⁶ אסתר א, ב

¹⁷ תלמוד בבלי מגילה (דף יא): "תנו רבנן שלשה מלכו בכיפה ואלו הן אחאב ואחשורוש ונבוכדנצר."

¹⁸ מלכים א ה, א

¹⁹ אסתר י, א

received the name אחשורוש because everyone became poor,²⁰ יעל המלך, in his days.²¹ Likewise, שלמה taxed his people, as it says,²² שלמה taxed his subjects so heavily that²³ and ירבעם approached כל קהל ישראל and heir to the throne, complaining,²⁴ הקל מעבדת אביך הקשה ומעולו הכבד אשר נתן עלינו ונעבדך.

However, the similarities between שלמה and אחשורוש stop there. According to רבה אסתר²⁵, though both kings had vast kingdoms, שלמה ruled over all of the 252 provinces in the world, as it says,²⁶ ושלמה היה מושל בכל הממלכות, while אחשורוש eventually only ruled over 127, as it says²⁷ המולך מהדוד ועד כוש שבע ועשרים ומאה מדינה.

Moreover, by focusing on their thrones, we can see an even further inequality between שלמה and אחשורוש. רבה אסתר²⁸ writes that אחשורוש wanted to use שלמה's throne, which נבוכדנאצר had plundered when he destroyed the בית המקדש. However, אחשורוש's advisors would not allow him to do so, claiming that only kings

²⁰ המלה "רש" היא חלק שני של שמו.

²¹ תלמוד בבלי מסכת מגילה (דף יא): "חנינא אמר שהכל נעשו רשין בימיו שנאמר וישם המלך אחשורוש מס".

²² מלכים א ה, כז

²³ מלכים א יב, ג

²⁴ שם פסוק ד

²⁵ מדרש רבה אסתר (פרשה א פסקה ה): "שבע ועשרים ומאה ר' אלעזר בשם ר' חנינא והלא מאתים וחמשים ושתים אפרכיות הן בעולם ודוד שלט בכולן הה"ד (ד"ה א' י"ד) ויצא שם דוד בכל הארצות שלמה שלט בכולן הה"ד (מלכים א' ד') ושלמה היה מושל בכל הממלכות וגו' ... אחשורוש שלט בחציין למה בחציין ר' הונא בשם ר' אחא ורבנן ר' הונא בשם ר' אחא אמר לו הקב"ה אתה חלקת את מלכותי שאמרת הוא האלהים אשר בירושלם חייך שאני חולק מלכותך ורבנן אמרי אמר לו הקדוש ב"ה אתה חלקת בנין ביתי שאמרת רומיה אמין שתין פתיה אמין שתין חייך שאני חולק מלכותך ויימר מאה ועשרים ושש מה ת"ל שבע ועשרים ומאה מדינה אלא כך אמר לו הקדוש ברוך הוא אתה נתת עליה אחת לביתי משלך שאמרת (עזרא א') מי בכם מכל עמו יהי אלהיו עמו ויעל אף אני נותן עליה תוספת אחת משלי שהוסף לו מדינה אחת בחשבון הה"ד שבע ועשרים ומאה מדינה".

²⁶ מלכים א ה, א

²⁷ אסתר א, א

²⁸ מדרש רבה אסתר (פרשה א פסקה יא): "על כסא מלכותו ר' הון בשם ר' עזריה על כסא מלכותו מלכותו כתיב לא יושב על כסא שלמה ולא הניחוהו אמרו לו כל מלך שאינו קוזמיקרטור בעולם אינו יושב עליו עמד ועשה לו כסא משלו כדמותו הה"ד על כסא מלכותו על כסא מלכותו כתיב".

who ruled over the entire world could sit on that throne. Instead, אחשורוש made his own throne, modeled after שלמה's throne.

This מדרש is even more interesting when viewed in conjunction with the following disparity. אחשורוש spent the time on his throne making a party for all of his servants.²⁹ However, when שלמה was informed by God that he would receive חכם וכבוד אשר לא היה, he celebrated, as it says,³⁰ לפניך ואחרריך לא יקום כמוך. ויבוא ירושלם ויעמוד לפני ארון ברית ה' ויעל עולות ויעש שלמים ויעש משתה לכל עבדיו. "from here", מכאן שעושים סעודה לגמרה של תורה: ³²שיר השירים רבה [we learn] that we make a feast in honor of the completion of תורה". Also, while sitting on his throne, a king was supposed to write two ספרי תורה, ³³one which would be kept with him at all times, and one which would be stored in his Treasury.³⁴ We can assume that as one of the foremost kings, שלמה adhered to this command of a מלך ישראל.³⁵

It is interesting that two kings acted so differently while ruling over kingdoms that appeared so alike. It becomes clear why there is an opinion in the גמרא that אחשורוש was a מלך טיפש.³⁶ Conversely, שלמה, as is well known, was extremely wise. It was said about him ויחכם מכל האדם.³⁷

²⁹ אסתר א, ב-ג.

³⁰ מלכים א ג, יב.

³¹ שם פסוק טו.

³² פרשה א פסקה ט: "א"ר אלעזר מכאן שעושים סעודה לגמרה של תורה".

³³ דברים יז, יח-יט.

³⁴ תלמוד בבלי מסכת סנהדרין (דף כא:): "כותב לשמו שתי תורות אחת שהיא יוצאה ונכנסת עמו ואחת שמונחת לו בבית גנזיו אותה שיוצאה ונכנסת עמו אינו נכנס בה לא לבית המרחץ ולא לבית הכסא שנאמר והיתה עמו וקרא בו מקום הראוי לקראות בו".

³⁵ גם רואים עיסוקו של שלמה בדברים רוחניים ממדרש רבה שיר השירים (שם): "שכך עשה שלמה שלמד ושרתה עליו רוח"ק ואמר ג' ספרים משלי וקהלת ושה"ש".

³⁶ תלמוד בבלי מסכת מגילה (דף יב.): "רב ושמואל חד אמר מלך פיקח היה וחד אמר מלך טיפש היה מאן דאמר מלך פיקח היה שפיר עבד דקריב רחיקא ברישא דבני מאתיה כל אימת דבעי מפייס להו ומאן דאמר טיפש היה דאיבעי ליה לקרובי בני מאתיה ברישא דאי מרדו ביה הנך הני הוו קיימי בהדיה".

³⁷ מלכים א ה, יא.

There is another difference between the two kings when it comes to the concept of טובה. Concerning אשורוש it is written, ביום השביעי כטוב לב המלך ביין.³⁸ The מגילה writes כטוב and not בטוב. This affirms what the verse in קהלת states,³⁹ וטוב לא יהיה לרשע, wicked people do not know what טובה really is. On the other hand, בני ישראל's טובה is complete, as it says,⁴⁰ וילכו לאלהיהם שמחים וטובי לב על כל הטובה. שלמה mentions the word טוב a total of 82 times throughout the three ספרים that he wrote, indicating that he knew what the true meaning of טוב is.

According to רבה אסתר,⁴² ה' set up a task for each person, which he was fit to fulfill. שלמה was ראש לבונים, the "head of the builders," as he built the המקדש. Conversely, רבי צדוק הכהן מלובלין writes⁴³ that אשורוש wanted to destroy everything for the purpose

³⁸ אסתר א, י

³⁹ ח, יג

⁴⁰ מלכים א ח, טו

⁴¹ מדרש רבה אסתר (פרשה ג פסקה יא): "יום השביעי ריב"ל אמר זה יום השבת כטוב לב המלך ביין א"ר יצחק עובדי כוכבים אין להם טובה דכתיב (קהלת ח') וטוב לא יהיה לרשע וגו' איתבין והכתיב כטוב לב המלך ביין אמר לו בטוב לב המלך אין כתיב כאן אלא כטוב לב המלך טובה ואינה טובה אבל טובתן של ישראל טובה שלמה שנאמר (מלכים א' ח') וילכו לאלהיהם שמחים וטובי לב על כל הטובה וגו'."

⁴² מדרש רבה אסתר (הקדמה פסקה י'): "ר' ברכיה פתח (ישעיה מ"א) מי פעל ועשה קורא הדורות מראש וגו' מתחלת ברייתו של עולם התקין הקב"ה לכל אחד ואחד מה שראוי לו אדם ראש ליצורים קין ראש להורגים הבל ראש לנהרגים נח ראש לנמלטים אברהם ראש למולים יצחק ראש לנעקדים יעקב ראש לתמימים יהודה ראש לשבטים יוסף ראש לחסידים אהרן ראש לכהנים משה ראש לנביאים יהושע ראש לכובשים עתניאל ראש למחלקים שמואל למושחים שאול לנמשחים דוד ראש למנגנים שלמה ראש לבונים נבוכדנצר ראש למחריבים אשורוש ראש למוכרים המן ראש לקונים וכיון שראו הכל כן התחילו צווחין ווי ויהי בימי אשורוש."

⁴³ ספר מחשבות חרוץ (פרק כ): "וזה שנאמר (מלכים א ג', ג') ויאהב שלמה וגו' ללכת בחקות דוד וגו', ולא אמר וילך [בפועל] בחקות דוד וגו'. ועוד דאחר כך שם נאמר (ט', ד') ואם תלך וגו' כאשר הלך דוד אביך והארכתי את ימך ולא מצינו בו אריכות ימים שהרי לא הגיע לכלל זקנה ועל כרחך דלא הלך כאשר וגו'. [היינו להיות כמוהו ממש שיהיה בקדושה הקיים לעד דאם כן היה הגאולה שלימה אז ועל כן אי אפשר לפרש בכתוב הקיים לעד שהלך בפועל כיון דאינו קיים לעד בפועל]. רק נאמר ויאהב וכו' שהיה לו חשק לזה ללכת בדרכי אביו ולהיות כמוהו. וכך זה לעומת זה אשורוש שביקש לאבד את הכל בתכלית האיבוד לגמרי ממש היפך שלמה המלך ע"ה כמדתן של רשעים אשר סביב יתהלכון. אבל גם כן לא עלתה בידו בפועל רק במבוקש ורצון לבד להרוג ולהחריב. וזהו אחיו של ראש כי נבוכדנצר הוא הגולגלתא דמלכות הטמאה ואשת זנונים והוא היה הלב הטמא. ששורשו הגיאות כידוע בסוד מלכין קדמאין דמיתו על

of total destruction. However, eventually, אחשורוש was unable to actually destroy; he only remained with the desire to obliterate. בני ישראל writes that אחשורוש was ראש למוכרים, since he "sold" to the המן to be destroyed. אחשורוש was therefore the opposite of שלמה, ראש לבונים.

The ⁴⁴שפת אמת teaches that the juxtaposition of "ו" and "ה" in a פסוק reflects שפע ברכה, an abundance of blessing, since the two together comprise part of ה'ה's name. The words והמלך שלמה, which appears eight times throughout תנ"ך, contains this juxtaposition. This teaches that there was שפע ברכה during שלמה's reign. On the other hand, it says ⁴⁵ויהי בימי אחשורוש. Since a "י" separates between the "ו" and the "ה" in this phrase, we can infer that there was not שפע ברכה while אחשורוש ruled; in fact, the שכינה is hidden when רשעים rule.

The main difference between מלכות אחשורוש and מלכות בית דוד was their respective senses of self-importance. אחשורוש viewed ultimate sovereignty as his goal; as he tried to make his kingdom an alternative to מלכות ה'. On the other hand, מלכות בית דוד readily overlooked its own wishes in the face of ה'ה's will. דוד, שלמה, and their descendants were therefore kings of a true מלוכה that had a real sense of what sovereignty means: to rule with the will of ה' always in mind.

ידי הגאונות במחשבת אבא אמלך וזהו עיקר תועבת ה' כל גבה לב שזהו שורש הטומאה שבלב הטמא וזהו קליפת אחשורוש".

⁴⁴ ליקוטים (אסתר א, א): "עוד במדרש ר' יצחק פתח ברבות צדיקים ישמח העם כו' חדוה ושמחה בעולם זה וה בעולם והמלך שלמה כו' ובשעה שהרשעים כו' ווי כו' שמלך אחשורוש עיין שם היטב, והוא ממש כנ"ל ופי' זה בעולם יש לפרש שהשכינה שורה בישראל ויש חיבור את ו"ה משם הקדוש בן ד' אותיות וזה ברבות צדיקים הממשיכין שפע ברכה, ובמשול רשעים מסתלקת השכינה ואין החיבור בשלימות וזהו בעולם שעולה וא"ו להיוד ואין שלום אמר ה' לרשעים, וגם ב' האותיות הם מהופכים את הוא"ו קודם היו"ד שגורמים להיות הדין שולט ח"ו גם במקום הרחמים כנ"ל והבן כל זה".

⁴⁵ אסתר א, א

Flowers as a Motif in שיר השירים

שיר השירים is covered with flower-related imagery. This is quite understandable since flowers, especially roses, are often used to connote a romantic relationship. The male דוד and the female רעה describe the way they view their own and the others' roles in the relationship within the context of roses. In addition, the blossoming of fruit trees symbolizes freshness and rebirth within the relationship. All this is to clarify ה' relationship with the Jewish people. This motif is similarly found in many other portions of תנ"ך.

The first time the word שושנה appears in שיר השירים is in the רעה's statement.¹ "I am a lily of the Sharon, a rose of the valleys." The רעה would like to be in a valley that is fertile, enclosed and protected from the sun. She proclaims that she is of a delicate nature and would like to be nurtured in the relationship.

יששכר is also mentioned by ישעיה.² חבצלת is also mentioned by ישעיה, "the desert and wasteland will be happy for them, and the desert will rejoice and blossom like a lily." רש"י explains that חבצלת, which is called a מדבר, and ירושלים, which is called ציה, a wasteland, will be happy and rejoice as the warriors of our enemies fall when fighting the Jews.³ This גאולה of נבואה is said by ישעיה right before ה' destroys the armies of אשור. Thus, the חבצלת refers to a prosperous time in Jewish history. The emotions implied by these words in ישעיה help us better understand the above verse in שיר השירים. The רעה calls herself חבצלת השרון because she wants to live in a time when the love of the דוד is obvious, a time where בני ישראל's relationship with ה' will be one of נסים גלויים.

¹ שיר השירים ב, א

² ישעיה לה, א

³ רש"י (שם): "מדבר וציה – ירושלי הקרוי ציה וציון הקרוי מדבר הן יושבו על מפתחם של גבורי שער (ובצרה). ותגל ערבה – של ירושלים".

The דוד answers that life, as well as the relationship, will not run as smoothly as the רעיה expects. He notes⁴ that there will be difficulties, yet כשושנה בין החוחים כן רעיתי בין הבנות "Like a rose among thorns, so is my lover among the girls." According to רש"י's interpretation,⁵ ה' says here that although other nations will try their hardest to persuade בני ישראל to worship idols, the Jews will stand strong and retain their spiritual ideals. בני ישראל will be like roses that retain their beauty even when surrounded by thorns.

Although the two do not completely agree on the ease of their relationship, they have a passionate connection and praise each other strongly. The רעיה comments,⁶ דודי לי ואני לו הרועה בשושנים, "My beloved is to me, and I am to him, he who shepherds [his flock] among the roses." Her language emphasizes the singularity of the relationship and the loyalty that both have for one another. The imagery of sheep grazing in a pleasant field of flowers enhances the feelings of love for each other. מצודה דוד explains that although the Jews did not always act correctly in the relationship, God did not disown them and choose another nation. Rather, He placed his משה upon אהרן and the seventy זקנים, whose good deeds give off a sweet fragrance like roses. צרור המור suggests that the שושנים symbolize the entire Jewish people and not just the leaders. דעת מקרא claims that בשושנים refers to the דוד's pleasant smell as he stood among the roses. בני ישראל are praising ה' for his acts of חסד to them.

Later, the דוד says,⁷ שני עפרים תאומי צביה הרועים בשושנים, "Your two breasts are like two fawns, gazelle twins, that graze among the roses." רש"י⁸ believes this refers to משה and אהרן, equal in

⁴ שיר השירים ב, ב

⁵ רש"י(שם): "כשושנה בין החוחים – שמנקבין אותם ותמיד היא עומדת בנויה ואדמימותה כן רעיתי בין הבנות מפתות אותה לרדוף אחריהם לזנות כמותם אחרי אלהים אחרים והיא עומדת באמונתה"

⁶ שיר השירים ב, טז

⁷ שיר השירים ד, ה

⁸ רש"י(שם): "שני שדיך – המניקות אותך זה משה ואהרן. כשני עפרים תאומי צביה – דרך צביה להיות יולדת תאומים כך שניהם שרים שקולים זה כזה ... הרועים – את צאנם בשושנים ומדריכים אותם בדרך נוחה וישרה."

greatness, who nurtured בני ישראל and who led them on a straight and true path. ה' praises כלל ישראל for giving rise to great leaders who do the will of ה'.

The רעיה responds with the praise מור עבר שפתותיו שושנים, "His lips are roses that drip flowing myrrh."⁹ This response flows from the previous appearance of שושנים. מצודת דוד explains that the words of ה', heard from the נביאים, smell like sweet roses because they predict great success in the future. בני ישראל say that while it is true they had strong leaders, the leaders derive their strength from ה's beautiful words.

Similarly, הושע says שרשיו כלבנון ויד כשושנה ויך אהיה כטל לישראל יפרח כשושנה ויך שרשיו כלבנון, "I will be like dew to Yisrael; he will blossom like a rose, and his roots will shoot out like [cedars of] Lebanon."¹⁰ It is true that בני ישראל will have elements of a rose. However, the credit for that beauty rightfully belongs to ה', who nurtured בני ישראל with dew, which is always nurturing and always wanted. Likewise, as בני ישראל emphasize in שיר השירים, the credit for leaders like משה belongs to God.

After the lovers complete this round of praises, they end up parting ways. The בנות ירושלים ask the רעיה where her דוד went so that they can seek him with her. She replied, לערוגות הבושם, "My דוד went down to his garden, to the spice garden, to graze in the gardens and gather roses."¹¹ She clearly knows where her דוד is, yet she does not immediately follow him there. The verse emphasizes that though the lovers, בני ישראל and ה', are apart, they are not separate. רש"י states that לגנו refers to the second המקדש that ה' commanded the Jews to build, where הבושם is brought in the form of the קטורת. ה' is in the בית המקדש, but most of כלל ישראל did not follow Him there. Nevertheless, ה' makes an effort to be with the Jews still in גלות בבל, who learn תורה and pray in their מדרש and בתי כנסיות. ה', the דוד, kindly 'keeps in touch'

⁹ שיר השירים ה, יג

¹⁰ יד, ו

¹¹ שיר השירים ו, ב

with His רעיה, בני ישראל, even though the רעיה does not follow Him to the proper place, to ארץ ישראל.¹² מצודת דוד, like רש"י, explains that בתי כנסיות and בתי מדרש that ה' resides in answer the בני ישראל because that is where He usually spends time. בני ישראל express their hope that through their תורה learning and תפילות, they will indeed succeed in persuading ה' to return to them. ה' gratifies these efforts by going ללקוט שושנים, gathering the תורה לימוד and the תפילות.

The רעיה responds to the בני ישראל in the next verse: אני לדודי, "I am to my beloved, and my beloved is to me, the one who shepherds among the roses".¹³ According to the simple meaning of the verse that she did not follow her beloved to his garden, she responds defensively that although the two are not together, they are still in love. In contrast, according to רש"י's approach, she is responding with a tone of loving admiration. When the דוד goes out of his way to be connected to her, it becomes obvious that they are a loving, loyal couple. מצודת דוד sees the רעיה as answering with confidence that the דוד will return to her and God would become even closer to בני ישראל. Since בני ישראל has not followed after any other 'lover' and has not worshipped עבודה זרה, they are assured that ה' will notice this, along with their prayers, and return to them permanently. There is still a clear relationship between her and the דוד.

In the meantime, the דוד describes his actions and analyzes how he feels about the relationship. He says, אל גנת אגוז ירדתי, "I went down to the nut garden to see in the plants of the stream, to see if the grapevine blossomed, if the pomegranates were in flower".¹⁴ The blossoming and ripening of fruit is usually connected to the rebirth and rejuvenation of the spring. The דוד wants to know if there is any

¹² רש"י (שם): "דודי ירד לגנו – צוה לנו לבנות היכלו והיה שם עמנו. לערוגת הבשם – מקום מקטר הקטרת. לרעות בגנים – ועוד ירד לרעות צאנו בגנים אשר נפוצו שם אותם שלא עלו מן הגולה משרה שכינתו עליהם בבתי כנסיות ובבתי מדרשות".

¹³ שיר השירים ו, ג

¹⁴ שיר השירים ו, יא

renewal or positive change in the relationship. According to the ideas brought previously, ה' wants to know if the תורה learning and תפילות that are emanating from the בתי מדרש and the בתי כנסיות are sincere. Are the Jews really connected to the בית המקדש where His שכינה resides?

The language and description used in the above verse is found elsewhere in תנ"ך. In a miracle that confirmed that the כהנים were chosen by God to serve in the משכן, the תורה states: פרה מטה אהרן, "the rod of אהרן blossomed for the tribe of לוי; it gave forth flowers, buds sprouted, and almonds ripened."¹⁵ The חזקוני¹⁶ connects the word פרה to the כהונה¹⁷ the young כהנים that assisted in the בית המקדש, the word ציץ to the golden head plate of the גדול כהן, and שקדים to the כהנים, who were fast and zealous in doing the work of ה'. The word פרה additionally appears as a description of one of the decorations of the מנורה¹⁸, שלשה גביעים, three cups engraved with almonds on a branch with a knob and a flower (on each side of the מנורה). פרה is also found by the building of the pillars of the בית המקדש¹⁹. "Its lip was like the lip on a cup with the design of a rose flower." Also, it says,²⁰ צדיק כחמר יפרח ... שתולים בבית ה' "A righteous person will blossom like a date tree ... planted in the house of ה', in the courtyards of ה' they will blossom." בית המקדש צדיקים are like blossoming flowers in the בית המקדש.

Even the non-Jews realize that the Jews are loyal to ה'. בטנן ערמת חטים, סוגה בשושנים²² saying, רעיה²¹ בנות ירושלים

¹⁵ במדבר יז, כג

¹⁶ חזקוני (שם): "ויצא פרח – סימן לפרחי כהונה העתידין לצאת ממנו. וציץ ציץ – סימן שיצאו ממנו כהנים ששוקדים על עבודתם כדאמרין כהנים זריזים הם."

¹⁷ ראה יומא פרק א משנה ז, תמיד פרק א משנה א ועוד

¹⁸ שמות כה, לג

¹⁹ מלכים א ז, כו

²⁰ תהלים צב, יג-יד

²¹ רש"י שיר השירים ז, ב ד"ה מה יפו

²² שיר השירים ז, ג

“Your stomach is a field of wheat fenced in by roses.”²³ רש"י explains this praise to mean that בני ישראל are so careful with מצוות that they even follow סייגים, light barriers, surrounding the מצוות. They avoid going against the will of ה' at all costs, and the גוים take notice of this fact.

The רעיה wishes to strengthen the relationship. She says,²⁴ “Let us wake up early to go to the vineyards; we will see if the grapevine blossomed, if the small grapes opened up, if the pomegranates ripened.”²⁵ רש"י informs us of the deeper meaning of the verse. בני ישראל are trying to impress ה' by showing Him the people who study תורה, שבכתב, and גמרא in their מדרש בתי כנסיות.

In the next פסוק,²⁶ the רעיה realizes that it is true that flowers have sprouted forth and that she has done something of which she can be proud. הדודאים נתנו ריח ועל פתחיו כל מגדים חדשים גם ישנים דודי צפנתי לך. “the mandrake flowers have given off a scent, and by our door are all types of fruit, old and new; my beloved, I have hidden for you.” flowers help bring fertility and are the subject of discussion in דודאים. In this story, רחל asks לאה for some of the דודאים that she found. לאה takes offense, so רחל offers her a night with יעקב in exchange for these דודאים. Obviously, these flowers must have meant something special to רחל,²⁸ since otherwise, she would not

²³ רש"י (שם): “סוגה בשושנים – גדורה ומסוייגת בגדר שושנים די לה בגדר קל ואין אחד מכם פורץ בו ליכנס הרי חתן נכנס לחופה לבו מגעגעת לחופה ולחיבת חתונו בא ליוקק לה אמרה לו טיפת דם כחרדל ראיתי הרי הופך פניו לצד אחר ולא נשכו נחש ולא עקרב עוקצו הרי שהוא עובר בדרך ראה בכורות בראשי התאנה פשט ידו ליטול אומרים לו של ישראל הם הוא מושך ידו מפני הגזל הרי סוגה בשושנים.”

²⁴ שיר השירים ז, יג

²⁵ רש"י (שם): “נשכימה לכרמים – אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות. נראה אם פרחו הגפן – אלו בעלי מקרא. פתח הסמדר – כשהפרח נופל והענבים ניכרים הוא פתוח הסמדר ולהם דימה בעלי משנה שהם קרובים ליהנות מהם בהוראת התורה. הנצו הרמונים – כשהם גמורים והנץ שסביבותיהן נופל, הנצו נופל נצו ולהם דימה בעלי תלמוד שהן בחכמה גמורה וראויין להורות. שם אתן את דודי – שם אראך את כבודי וגודלי שבה בני ובנותי.”

²⁶ שיר השירים ז, יד

²⁷ ל, יד-טו

²⁸ ראה רמב"ן (בראשית ל, יד): “וכתב רבי אברהם ... ויש אומרים כי יועילו להריון ואנכי לא ידעתי, בעבור שתולדתם קרה, אלו דבריו. והנכון כי רצתה בהן להשתעשע ולהתענג בריחן, כי בתפלה נפקדה

have given up time with her beloved in order to attain them. On the other hand, there is a negative feeling and attitude about what רחל did,²⁹ so there is also a negative aspect to the דודאים. The words ריח הדודאים נתנו ריח could either refer to the sweet smell of the flowers on the tree, or they could refer to the fallen flowers rotting on the ground giving off a putrid odor. Similarly, רש"י³⁰ explains that the פסוק could refer to the צדיקים and to the רשעים, who both decide to call out to ה'. Even the רשעים have love for ה'. It is just hidden in their hearts.³¹

Flowers appear throughout the love story of שיר השירים. Much can be learned about the intricacies and cycles of ה' and בני ישראל's relationship by tracing the occurrences of the flowers. בני ישראל are often compared to שושנים because their מצוות smell sweet like roses. בני ישראל want to be nurtured and have everything come easily, but, instead, ה' warns them of difficulties ahead. When בני ישראל overcome challenges, they become even more beloved in His eyes. Roses also emphasize the loyal, singular connection between ה' and בני ישראל and the way that ה' cares for בני ישראל like a shepherd cares for his flocks. Although ה' and בני ישראל are not always together, there is always communication. There is also praise for each other. בני ישראל call ה's words that are delivered through His נביאים roses, while ה' collects the תפילות and מצוות of בני ישראל. Throughout the history represented in שיר השירים, both ה' and בני ישראל analyze their relationship and see how they can improve it and cause it to blossom and bring forth beautiful flowers.

רחל לא בדרך הרפואות, וראובן הביא ענפי הדודאים או הפרי, והוא כדמות תפוחים, ולהם ריח טוב, אבל השרש, והוא העשוי בצורת ראש וידים, לא הביא והשרש הוא שאומרים עליו האנשים שיועיל להריון ואם הדבר אמת, הוא בסגולה בהם, לא בטבעם אבל לא ראיתי כן באחד מספרי הרפואות המדברים בהם".

²⁹ ראה רש"י (בראשית ל, טז): "לכן ישכב עמך הלילה – שלי היתה שכבת לילה זו ואני נותנה לך תחת דודאי בנך ולפי שזוללה במשכב הצדיק לא זכתה להקבר עמו (בדה לא)".

³⁰ רש"י (שיר השירים ז, יד): "הדודאים נתנו ריח – דודאי התאנים הטובות והרעות כענין שנאמר (ירמיה כד) הראני ה' והנה שני דודאי תאנים וגו' הדוד האחד טובות וגו' והדוד השני תאנים רעות מאד אשר לא תאכלנה אלו פושעי ישראל עכשיו שניהם נתנו ריח כולם מבקשים פניך".

³¹ ראה רבינו בחיי (ויקרא טז, טז): "וכן דרשו רבותינו ז"ל (בראשית כז) וירח את ריח בגדיו, אפילו ריח בוגדיו".

A True רועה צאן

contains the love story between a man and a woman, illustrating the struggles within their relationship, as well as the potential for an intimate connection. The ספר can also be viewed as the trials and tribulations of בני ישראל's relationship with ה'. ה' is constantly in בני ישראל's midst, but they neglect to acknowledge His presence. בני ישראל fail to relate to ה' in the proper fashion; they encounter difficulty and punishment. בני ישראל seek stability and permanence from ה', who provides for their every need.

Throughout שיר השירים, שיר השירים uses metaphors to refer to the male and female, namely בני ישראל and ה', each connoting a different aspect of their relationship. The female calls out to her lover,¹ "Tell me, You whom my soul loves: Where will you graze your flock? Where will you rest them in the afternoon?" The female refers to her lover as her shepherd. She desires guidance and direction. She appears helpless without her male companion. בני ישראל explains how בני ישראל compare themselves to ה' as a flock of sheep. ה' acts as their shepherd, watching over them and guiding them. A shepherd feeds its sheep and provides them with nurture and care. בני ישראל ask ה' to provide for them and protect them. A shepherd guides and directs its flock. בני ישראל admit to ה' that they need guidance and stability. בני ישראל want permanent shelter under ה' protection. גלות refers to

¹ שיר השירים א, ז

² רש"י (שם): "הגידה לי שאהבה נפשי – עכשיו רוח הקדש חוזר ומדמה אותה לצאן החביבה על הרועה אומרת כנסת ישראל לפניו כאשר לבעלה הגידה לי שאהבה נפשי איכה תרעה צאנך בין הזאבים הללו אשר הם בתוכם ואיכה תרביצם בצהרים בגלות הזה שהיא עת צרה להם כצהרים שהיא עת צרה לצאן".

or any difficult time period. בני ישראל are most “exposed to the sun” in the afternoon and need “shade” from ה'.

Similarly, later,³ the female again refers to her lover as a shepherd: הרועה בשושנים, דודי לי ואני לו, “My lover is mine and I am his, the shepherd among the roses”. The female emphasizes the intimate bond she feels with her male counterpart. She then reiterates that he is her shepherd and subjects herself to his control. רש"י⁴ explains that בני ישראל are saying: “ה' grazes us, His flock, in pastures of beauty”. When בני ישראל are in ה' hands, they are without worry. ה' will provide for them, despite their occasional lack of recognition of Him. בני ישראל interprets this פסוק as ה' desire to maintain a relationship with each other. Despite their sins, בני ישראל did not choose another god and ה' did not choose another nation. They remain loyal to each other regardless of past strife. שושנים are roses, flowers with thorns, which may symbolize other nations that surround בני ישראל. ה' guides His flock when they graze amongst other nations, allowing them to maintain their connection to תורה.

The shepherd-flock relationship holds significance because משה רבינו, בני ישראל's greatest leader, started out as a shepherd.⁵ משה proves himself worthy as the leader of בני ישראל by caring for his father-in-law's sheep. מדרש⁶ mentions that when משה was shepherding the flock of יתרו in the desert, one kid ran away

³ ב, טז

⁴ רש"י (שם): “דודי לי ואני לו – הוא כל צרכיו תבע ממני ולא צוה אלא לי עשו פסח קדשו בכורות עשו משכן הקריבו עולות ולא תבע מאומה אחרת. ואני לו – כל צרכי תבעתי ממנו ולא מאלהים אחרים. הרעה – את צאנו בשושנים במרעה טוב ונוח ויפה”.

⁵ ראה לדוגמה שמות (ג, א): “ומשה היה רעה את צאן יתרו חתנו כהן מדין וינהג את הצאן אחר המדבר...”

⁶ מדרש רבה שמות (פרשה ב פסקה ב): “... ואף משה לא בחנו הקב"ה אלא בצאן אמרו רבותינו כשהיה מרע"ה רועה צאנו של יתרו במדבר ברח ממנו גדי ורץ אחריו עד שהגיע לחסות כיון שהגיע לחסות נודמנה לו בריכה של מים ועמד הגדי לשתות כיון שהגיע משה אצלו אמר אני לא הייתי יודע שרץ היית מפני צמא עיף אתה הרכיבו על כתיפו והיה מהלך אמר הקב"ה יש לך רחמים לנהוג צאנו של בשר ודם כך חייך אתה תרעה צאני ישראל הוי ומשה היה רועה”.

and found a pool of water from which to drink. When משה reached the kid, he said, "I didn't know that you ran away because of thirst. You must be tired." He lifted the kid, placed it on his shoulders, and carried it back. Once ה' saw this, He said, "You have such mercy on sheep and therefore deserve to also shepherd My sheep, the בני ישראל." ה' saw משה show compassion to a thirsty sheep and felt he would show compassion to an entire nation. בני ישראל require a leader who will display similar qualities to G-d who guides and nurtures בני ישראל.⁷

משה serves as an understanding and merciful leader to בני ישראל. He escorts them out of slavery in מצרים, and guides them throughout the מדבר. Demonstrating his leadership abilities in בני ישראל's war against עמלק, משה ascends to the top of a hill with חור. When משה lifts his hands, בני ישראל succeed in battle and when his hands lower, עמלק succeeds. משה's hands become heavy so אהרן and חור each support one hand. They also place a stone under him so he can sit.⁸ רש"י quotes the גמרא in תענית which asks: Didn't משה have a pillow or a chair to sit on? Rather משה said, "Since בני ישראל are immersed in צער, I will be with them in their צער." משה wanted to feel the pain of his people. This demonstrates a proper shepherd-flock relationship.

Similarly, when ה' appears to משה for the first time, He speaks from a סנה. רש"י⁹ comments that ה' specifically spoke from a סנה because בצרה בני ישראל in their pain.

⁷ ראה שאר המדרש (שם): "בדק לדוד בצאן ומצאו רועה יפה שנא' (תהלים עח) ויקחו ממכלאות צאן מהו ממכלאות צאן כמו (בראשית ח) ויכלא הגשם היה מונע הגדולים מפני הקטנים והיה מוציא הקטנים לרעות כדי שירעו עשב הרך ואחר כך מוציא הזקנים כדי שירעו עשב הבינוני ואח"כ מוציא הבחורים שיהיו אוכלין עשב הקשה אמר הקב"ה מי שהוא יודע לרעות הצאן איש לפי כחו יבא וירעה בעמי הה"ד (תהלים עח) מאחר עלות הביאו לרעות ביעקב עמו".

⁸ שמות יז, ח-יב.

⁹ רש"י (שמות יז, יב): "אבן וישימו תחתיו – ולא ישב לו על כר וכסת אמר ישראל שריוין בצער אף אני אהיה עמהם בצער".

¹⁰ רש"י (שמות ג, ב): "מתוך הסנה – ולא אילן אחר משום עמו אנכי בצרה".

The ¹¹מדרש תנחומא elaborates that משה ^{ה'} was telling that just like בני ישראל are immersed in the deep pain of slavery, so is He immersed in the צער of a narrow, sharp place of thorns. ^{ה'} feels the pain of His nation like a shepherd relates to his flock of sheep. Both ^{ה'} and משה share this מידה in their ability to relate to their “sheep” in their time of need.

Shepherds also put their flock's needs ahead of their own needs. Once משה accepts the fact that he will not remain the leader of בני ישראל when they enter ארץ ישראל, he submits a request to ^{ה'}.¹² יפקוד ^{ה'} אלוקי רוחות לכל בשר איש על עדה. אשר יצא לפניהם ואשר יבוא לפניהם ואשר יוציאם. ואשר יביאם, ולא תהיה עדת ^{ה'} כצאן אשר אין להם רועה. The fact that משה asks for a successor at the end of his life indicates the level of commitment he exercises as the “shepherd” of his flock. ¹³רש"י quotes the ספרי that explains this request by משה as שבחן של צדיקים. At the time he is dying, משה abandons his own needs and busies himself with the needs of the nation. Additionally, משה not only asks for a successor, but more specifically he addresses G-d as אלוקי רוחות.¹⁴ רש"י, quoting the מדרש תנחומא, explains how this description hints to the type of leader ^{ה'} should appoint. משה tells ^{ה'} that because G-d comprehends the minds of all of בני ישראל, He should appoint a leader who can relate to every member of the nation. Just as a shepherd guides and focuses on every individual sheep, משה wants the next leader of בני ישראל to connect to every Jew on an individual level.

¹¹ מדרש תנחומא (שמות פרק יד): "ולמה מתוך הסנה ולא מתוך אילן גדול ולא מתוך תמרה אמר הקב"ה כתבתי בתורה עמו אנכי בצרה (תהלים צא) הם נתונים בשעבוד ואף אני בסנה ממקום צר לפיכך מתוך הסנה שכלו קוצים".

¹² במדבר כז, טז-יז

¹³ רש"י (במדבר כז, טז): "וידבר משה אל ^{ה'} וגו' – להודיע שבחן של צדיקים שכשנפטרינ מן העולם מניחין צרכן ועוסקין בצרכי צבור". וראה רש"י (במדבר כז, כג): "ויסמך את ידיו – בעין יפה יותר ויותר ממה שנצטווה. שהקב"ה אמר לו וסמכת את ירך והוא עשה בשתי ידיו ועשאו ככלי מלא וגדוש ומלאו חכמתו בעין יפה".

¹⁴ רש"י (במדבר כז, טז): "אלהי הרוחות – למה נאמר אמר לפניו רבש"ע גלוי וידוע לפניך דעתו של כל אחד ואחד ואינן דומין זה לזה מנה עליהם מנהיג שיהא סובל כל אחד ואחד לפי דעתו".

¹⁵. כצאן אשר אין להם רועה בני ישראל asks משה to not allow בני ישראל to be recognized by משה as a leading force to guide בני ישראל spiritually and provide a sense of stability. Without this figure, בני ישראל would fall apart into a state of confusion and conflict. Just as sheep lack purpose and motivation without a shepherd, so too a nation lacks direction and inspiration without a leader.

שיר השירים calls on us to have a relationship with the ultimate Shepherd, הקב"ה. When the female calls her lover a רועה, she desires permanent care and protection. In גלות, we pray to ה', our Shepherd, to provide for us spiritually and physically. We throw our troubles upon Him, hoping He will feel our pain and respond just like a shepherd who understands the needs of each of his sheep. We yearn for an intimate connection with ה' and strive to recognize His presence within our lives. This is what the shepherd-sheep metaphor represents. We ultimately aspire to feel and acknowledge ה's Divine Protection and thereby build upon our personal connection with our Shepherd.

¹⁵ במדבר כז, יז

מחשבה ומעשה

עמלות בתורה

בני ישראל begins with a list of blessings and rewards that will receive if they follow מצוות and תורה's ה'. It then lists the curses and punishments that will befall בני ישראל if they don't follow מצוות's ה'. If one takes a close look at the פסוקים, one notices that the blessings and rewards that are promised for following תורה's ה' are solely material and physical. For example, it says,¹ ואת מצותי תשמרו ... ונתתי גשמיכם בעתם ... והשיג לכם דיש ... ואכלתם לחמכם לשובע.

While all these blessings are really important and certainly wonderful, why is there no mention of any spiritual blessing and reward that come from following תורה's ה' and מצוות which we know are the ultimate apex of spirituality? The ²רמב"ן answers that all

¹ ויקרא כו, ג-ה.

² רמב"ן (ויקרא כו, יא): "והנה הברכות האלה כפי פשוטן, עם היותן רבות כלליות בענין המטר השובע והשלום ופריה ורביה, אינן כמו הברכות שברך כבר בקצרה (שמות כג כה) וברך את לחמך ואת מימך והסירורי מחלה מקרבך, כי שם יטיח במאכל ובמשתה, ושיהיה לברכה עד שלא יארע שום חולי בגופינו, ועל כן יהיו כלי הזרע שלמים ובריאים ונוליד כהוגן ונחיה ימים מלאים, כמו שאמר (שם פסוק כו) לא תהיה משכלה ועקרה בארצך את מספר ימך אמלא, וכן אמר תחילה (שם טו כו) כי אני ה' רופאך והטעם בזה, כי הברכות אע"פ שהם נסים, הם מן הנסים הנסתרים שכל התורה מלאה מהם כאשר פירשתי (בראשית יז א) והם אפילו ליחיד העובד, כי כאשר יהיה האיש החסיד שומר כל מצות ה' אלהיו, ישמרהו האל מן החולי והעקרות והשכול וימלא ימיו בטובה:

אבל אלו הברכות שבפרשה הזאת הן כלליות בעם, והן בהיות כל עמנו כלם צדיקים, ולכן יזכיר תמיד בבאן הארץ, ונתנה הארץ, לבטח בארצכם, שלום בארץ, מן הארץ, לא תעבור בארצכם וכבר בארנו כי כל אלה הברכות כולם נסים, אין בטבע שיבאו הגשמים ויהיה השלום לנו מן האויבים ויבא מורד בלבם לנוס מאה מפני חמשה בעשותנו החוקים והמצוות, ולא שיהיה הכל היפך מפני זרענו השנה השביעית:

ואף על פי שהם נסים נסתרים, שעולם כמנהגו נוהג עמהם, אבל הם מתפרסמים מצד היותם תמיד לעולם בכל הארץ כי אם הצדיק האחד יחיה, ויסיר ה' מחלה מקרבן, וימלא ימיו, יקרה גם זה בקצת רשעים אבל שתהיה ארץ אחת כולה, ועם אחד תמיד, ברדת הגשם בעתו, ושובע, ושלוה, ושלוה, ובראות, וגבורה, ושברון האויבים, בענין שאין כמוהו בכל העולם, יודע לכל כי מאת ה' היתה זאת ועל כן אמר (דברים כח, י) וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך:

והיפך זה יהיה בקלות, בעונשי הארץ שאמר (פסוק יט) ונתתי את שמכם ככרול, ועונשי החולי כמו שאמר (דברים כח נט) וחללים רעים ונאמנים, שיקולל המאכל ויחליא, ויתפרסם הנס בהיותו תמיד קיים בכולם על כן כתוב (שם כט כא) ואמר הדור האחרון בניכם אשר יקומו מאחריכם והנכרי אשר יבא מארץ

the ברכות that are mentioned here are actually נסים. It is obvious that one who occupies himself with תורה study and מצוות will receive spiritual reward; the revolutionary חידוש here is that not only does following תורה and מצוות provide spiritual rewards, but physical and material rewards as well. Logically, does it make sense that an entire nation should triumph over all their enemies, even though their enemies are much larger? Is it comprehensible that every single person in an entire nation of people will be completely satiated? Yet, this is what ה' promises us if we follow in His ways! It is truly unbelievable the נסים that בני ישראל merit when they follow ה' בדרך!

We clearly see the tremendous power and influence of תורה and מצוות. The פרשה begins with the words, אם בחקותי תלכו, רש"י³ says that this specifically refers to engaging in תורה study. However, רש"י does not just say ללמוד תורה; rather, he uses the לשון of עמלים בתורה. It does not mean to just learn תורה, but rather to toil in it. We can't just learn תורה passively; rather תורה needs to be the center of our lives. We need to truly breathe תורה and integrate it into our every action since it is the essence of our being.

There is no excuse for not learning תורה. The גמרא⁴ relates that the poor man, the rich man, and the רשע will be asked by

רחוקה וראו את מכות הארץ והיא ואת תחלואיה, שלא יתמהו באיש שהוא אשר רבצה בו כל האלה (שם פסוק יט), כי כן יהיה פעמים רבים כמנהגו של עולם בכל האומות שיבאו מקרים רעים באיש אחד, רק בארץ ההיא יתמהו וישאלו כל הגוים על מה עשה ה' ככה לארץ הזאת (שם פסוק כג), כי כולם יראו וידעו כי יד ה' עשתה זאת ויאמרו (שם פסוק כד) על אשר עזבו את ברית ה' אלהי אבותם:

³ רש"י (ויקרא כו, ג): "אם בחקתי תלכו – יכול זה קיום המצות כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו הרי קיום המצות אמור הא מה אני מקיים אם בחקתי תלכו שתהיו עמלים בתורה".

⁴ תלמוד בבלי מסכת יומא (לה): "תנו רבנן עני ועשיר ורשע באין לדין.

"לעני אומרים לו מפני מה לא עסקת בתורה אם אומר עני הייתי וטרוד במזונותי אומרים לו כלום עני היית יותר מהלל אמרו עליו על הלל הזקן שבכל יום ויום היה עושה ומשתכר בטרפעיך חציו היה נותן לשומר בית המדרש וחציו לפרנסתו ולפרנסת אנשי ביתו פעם אחת לא מצא להשתכר ולא הניחו שומר בית המדרש להכנס עלה ונתלה וישב על פי ארובה כדי שישמע דברי אלהים חיים מפי שמעיה ואבטליון אמרו אותו היום ערב שבת היה ותקופת טבת היתה וירד עליו שלג מן השמים כשעלה עמוד השחר אמר לו שמעיה לאבטליון ואבטליון אחי בכל יום הבית מאיר והיום אפל שמה יום המעונן הוא הציצו עיניהן וראו דמות אדם בארובה עלו ומצאו עליו רום שלש אמות שלג פרקוהו והרחיצוהו וסיכוהו והושיבוהו כנגד המדורה אמרו ראוי זה לחלל עליו את השבת.

the heavenly ביום דין, “Why did you not study תורה?” The poor man will respond, “I was poor and busy supporting myself.” He will then be asked, “Were you poorer than הלל who was עוסק בתורה despite how poor he was?” Each day הלל would only earn a small coin, half of which he would give to the watchman who stood guard by the בית מדרש. The rich man will respond that he did not study תורה because he was very wealthy and involved with matters of business. He will then be asked, “Were you richer than ר' אלעזר בן חרסום who had a thousand cities and a thousand ships, and each day he would take a sack of flour on his shoulders and go from city to city and province to province in order to study תורה?” The רשע will claim that he did not learn תורה because he was handsome and busy with his יצר. He will then be asked, “Were you more handsome than יוסף who was extremely handsome and tempted by אשת פוטיפר, yet overcame his יצר and was עוסק בתורה?” Therefore the עני will be punished because of הלל, the עשיר will be penalized because of חרסום בן חרסום, רבי אלעזר בן חרסום, and the רשע will be punished because of יוסף.

ר' חיים שמואלביץ⁵ says that in order to have a true understanding of how much we need to devote ourselves to תורה and מצוות,

“עשיר אומרים לו מפני מה לא עסקת בתורה אם אומר עשיר הייתי וטרוד הייתי בנכסי אומרים לו כלום עשיר היית יותר מרבי אלעזר אמרו עליו על רבי אלעזר בן חרסום שהניח לו אביו אלף עיירות ביבשה וכנגדן אלף ספינות בים וכל יום ויום נוטל נאד של קמח על כתיפו ומהלך מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה פעם אחת מצאוהו עבדיו ועשו בו אנגריא אמר להן בבקשה מכם הניחונו ואלך ללמוד תורה אמרו לו חיי רבי אלעזר בן חרסום שאין מניחין אותך ומימיו לא הלך וראה אותן אלא יושב ועוסק בתורה כל היום וכל הלילה.

“רשע אומרים לו מפני מה לא עסקת בתורה אם אמר נאה הייתי וטרוד ביצרי הייתי אומרים לו כלום נאה היית מיוסף אמרו עליו על יוסף הצדיק בכל יום ויום היתה אשת פוטיפר משדלתו בדברים בגדים שלבשה לו שחרית לא לבשה לו ערבית בגדים שלבשה לו ערבית לא לבשה לו שחרית אמרה לי אמר לה לא אמרה לו הריני חובשתך בבית האסורין אמר לה ה' מתיר אסורים הריני כופפת קומתך ה' זקק כפופים הריני מסמא את עיניך ה' פוקח עורים נתנה לו אלף ככרי כסף לשמוע אליה לשכב אצלה להיות עמה ולא רצה לשמוע אליה לשכב אצלה בעולם הזה להיות עמה לעולם הבא נמצא הלל מחייב את העניים רבי אלעזר בן חרסום מחייב את העשירים יוסף מחייב את הרשעים”

⁵ שיחות מוסר חלק ב, שנת תשל"ב מאמר ג', בטול תורה, עמודים ח-ט

we must look at the rationalizations given by the רשע and עשיר, עני. One may think that the עני's excuse is quite justifiable. He was poor and needed to support himself and his family; surely one is required to support his family. However, the גמרא is not trying to refute that argument. One is definitely required to support his family. Rather, the גמרא is highlighting how little one needs to support himself and his family. הלל received so little money and was able to give half of it away for תורה לימוד!

This is a tremendous lesson for us in the twenty-first century. Many people have become obsessed with money. It is simply out of control! There is a fine line between making money to support oneself and one's family, and to truly being obsessed with attaining all material pleasures and physical pursuits. We need to seriously reevaluate our lives and priorities to make sure our goals are truly לשמה.

The רשע rationalizes that he is unable to overcome the powerful temptations to which he is subjected. These rationalizations are not valid as יוסף was subjected to the great temptation of אשת פוטיפר and was able to not only overcome it, but spend his time being עוסק בתורה.

Once again, we can learn a tremendous lesson. We are all subjected to many temptations of our יצר. Our world is unfortunately full of גשמיות and physicality. Many times we are overcome with desires and temptations that are detrimental to our נשמה. We may want to rationalize that we can not overcome these temptations for our desires and יצר הרע are too strong, but these are not valid rationalizations. Rather, we must find a way to over-come our evil inclination and be עוסק בתורה ומצוות. One of the best ways to ensure this is by placing ourselves in a good environment, surrounded by people who are truly engaged in תורה study.⁶

⁶ ראה רמב"ם הלכות דעות ו', א'

The ⁷ילקוט לקח טוב brings down a משל about a group of people sitting around the table. They didn't notice any difference between themselves as they were all performing the same actions of sitting, eating, and drinking. However, when they all finished eating, all but one person rose to leave. At that moment, they then realized how different that man was. He didn't rise because he had no legs!

משהל, the son of the סבא מקלם, says that this משל teaches us about the nature of man. When friends are together in ישיבה and learning, one doesn't really notice the difference between them. One seems to be doing the same activities as the other. The real test really comes after they leave ישיבה and each goes off on his own way. It is then that one sees who has the "legs" to stand strong to follow a life of תורה and who doesn't. This is what אם בחקותי תלכו means. We must have the "legs" to walk and live a תורה life even in a world that at times places obstacles in our path.

⁷ ויקרא, עמוד רסו

The Alternate Window

An Analysis of Studying Secular Subjects and Involvements in the Outside World

A lone pedestrian ambles down a neatly paved walkway, absorbing the view of homes alongside as he passes. The first home is grand with windows that reach from floor to ceiling; the sunlight floods its elegant quarters decorated with elaborate paintings and trinkets. The next home is slightly smaller than the first, with fewer windows and less complexity. Home after home is smaller and smaller. Windows are increasingly scarce. Finally, the very last home on the block is devoid of any opening at all. The pedestrian, perplexed at the lack of even a minute aperture for a small breeze, continues on his way.

As in all aspects of reality, there are always decisions one must make regarding the way in which he leads his life. Each different lifestyle, each diverse style of home has positive and negative aspects. One must weigh these facets with extreme caution. One has the option to set himself aside, completely devoted to תורה study. He will be surrounded by only the four walls of his home, unaware of anything beyond them. In contrast, he may allow the walls of his home to boast expansive windows looking upon the outside world. The sights of secular society will flood his dwelling, and in turn, his very essence will be significantly altered. Balancing these two extremes can be accomplished, but is an arduous task. Similarly, one must ask to what extent should one expose himself to secular knowledge? How many windows exposing the wisdom of the גוים should a Jewish home contain? Should time, better spent on תורה learning, be sacrificed to study other modes of knowledge?

Before exploring the Halachik opinions regarding secular studies, one must first comprehend the value and need to engage in external culture. There are many such instances in תנ"ך.

אברהם, growing up in a home occupied with idol worship, was forced to contest the foolish methods of servitude to inanimate objects. Therefore, אברהם became skilled in combating the unreasonable actions of idolatry and was able to draw many people to a monotheistic mentality.¹ Evidently, his exposure to the outside world supported אברהם's quest in discovering and strengthening his belief in G-d.

However, there are instances when a person is meant to remain cordoned off from worldly traditions. שרה understood that הגר threatened the purity of יצחק. Therefore, שרה drove both הגר and her son away, thus preventing יצמעאל from influencing her precious child.² אברהם could not comprehend raising a son who would not attempt survival in the outside world while maintaining the ethics of Judaism. Therefore אברהם did not regard הגר and her child as a danger to his son's growth.³ שרה, with her remarkable

¹ ראה רמב"ם (הלכות עבודת כוכבים פרק א הלכה ג): "כיון שנגמל איתן זה התחיל לשוטט בדעתו והוא קטן והתחיל לחשוב ביום ובלילה והיה תמיה היאך אפשר שיהיה הגלגל הזה נוהג תמיד ולא יהיה לו מנהיג ומי יסבב אותו כי אי אפשר שיסבב את עצמו ולא היה לו מלמד ולא מודיע דבר אלא מושקע באור כשדים בין עובדי כוכבים הטפשים ואביו ואמו וכל העם עובדי כוכבים והוא עובד עמהם ולבו משוטט ומבין עד שהשיג דרך האמת והבין קו הצדק מתבוננתו הנכונה וידע שיש שם אלוה אחד והוא מנהיג הגלגל והוא ברא הכל ואין בכל הנמצא אלוה חוץ ממנו וידע שכל העולם טועים ודבר שגרם להם לטעות זה שעובדים את הכוכבים ואת הצורות עד שאבד האמת מדעתם וכן ארבעים שנה הכיר אברהם את בוראו כיון שהכיר וידע התחיל להשיב תשובות על בני אור כשדים ולערוך דין עמהם ולומר שאין זו דרך האמת שאתם הולכים בה ושיבר הצלמים והתחיל להודיע לעם שאין ראוי לעבוד אלא לאלוה העולם ולו ראוי להשתחוות ולהקריב ולנסך כדי שיכירוהו כל הברואים הבאים וראוי לאבד ולשבר כל הצורות כדי שלא יטעו בהן כל העם כמו אלו שהם מדמים שאין שם אלוה אלא אלו כיון שגבר עליהם בראיותיו בקש המלך להורגו ונעשה לו נס ויצא לחרוץ והתחיל לעמוד ולקרוא בקול גדול לכל העולם ולהודיעם שיש שם אלוה אחד לכל העולם ולו ראוי לעבוד והיה מהלך וקורא ומקבץ העם מעיר לעיר ומממלכה לממלכה עד שהגיע לארץ כנען והוא קורא שנאמר ויקרא שם בשם ה' אל עולם וכיון שהיו העם מתקבצין אליו ושואלין לו על דבריו היה מודיע לכל אחד ואחד כפי דעתו עד שיכירוהו לדרך האמת עד שנתקבצו אליו אלפים ורבעות והם אנשי בית אברהם ושתל בלבם העיקר הגדול הזה וחבר בו ספרים והודיעו ליצחק בנו..."

² בראשית (כא, ט-ז): "ותאר שרה את בן הגר המצרית אשר ילדה לאברהם מצחק: ותאמר לאברהם גרש האמה הזאת ואת בנה כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני יצחק".

³ בראשית (כא, יא): "וירע הדבר מאד בעיני אברהם על אודות בנו".

intuition, perceived an essential difference between her son's and husband's personalities.⁴ Perhaps, this was because יצחק was destined to be an עולה תמימה and therefore required greater shielding from the outside world, just like he was never allowed to leave ארץ ישראל.^{5 6}

Evidently, there can be no general rule regarding secular exposure. Each person according to his תפקיד in life must ask himself if exposure is appropriate. Initially, it appeared that יעקב would lead a secluded life. יעקב⁷, ויעקב איש תם יושב אהלים, resided in the modest home on the block, devoid of windows portraying the outside world.⁸ Yet, יעקב also possessed the strength to live in a house with big windows. He lived in the company of עשו from the moment of conception, his first exposure to outside culture. Furthermore, he spent twenty years working for לבן.⁹

יעקב's sons, זבולון and יששכר, had a relationship which illustrates the balance of exposure and closure a Jewish community must have. יששכר, who had tremendous ability in תלמוד תורה, was supported by his merchant brother. Why was זבולון not outraged at his inability to also be immersed in a secluded תורה life? After all, if זבולון was a truly spiritual person, driven by תורה values, would he not also desire to learn constantly, illuminating the world with

⁴ בראשית (כא, יב): "ויאמר אלהים אל אברהם אל ירע בעיניך על הנער ועל אמתך כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקלה כי ביצחק יקרא לך זרע". וראה רש"י (שם): "שמע בקולה – (בקול רוח"ק שבה) למדנו שהיה אברהם טפל לשרה בנביאות".

⁵ רש"י (בראשית כו, ב): "אל תרד מצרימה – שהיה דעתו לרדת למצרים כמו שירד אביו בימי הרעב אמר לו אל תרד מצרימה שאתה עולה תמימה ואין חוצה לארץ כדאי לך".

⁶ אך ראה רמב"ם (הלכות עבודת כוכבים פרק א הלכה ג): "... ושתל (אברהם) בלבם העיקר הגדול הזה וחבר בו ספרים והודיעו ליצחק בנו וישב יצחק מלמד ומזהיר ויצחק הודיע ליעקב ומינהו ללמד וישב מלמד ומחזיק כל הנלוים אליו..."

⁷ בראשית כה, כז

⁸ ראה רש"י (בראשית כה, יז): "אלה שני חיי ישמעאל וגו' – אמר רבי חייא בר אבא למה נמנו שנותיו של ישמעאל כדי לייחס בהם שנותיו של יעקב משנותיו של ישמעאל למדנו ששמש יעקב בבית עבר י"ד שנה כשפירש מאביו קודם שבא אצל לבן..."

⁹ ראה רמב"ם (הלכות עבודת כוכבים פרק א הלכה ג): "... ויצחק הודיע ליעקב ומינהו ללמד וישב מלמד ומחזיק כל הנלוים אליו".

G-d's truth? explain that זבולון implicitly understood that with his vocation, he would enable his brother to learn constantly. With his wealth supporting תלמוד תורה, every action he performed to enhance the success of his business was also considered a merit. זבולון shared the merit יששכר acquired through תלמוד תורה, despite the external superficiality of his daily actions. From this example, one can clearly perceive the necessity of both seclusion and exposure, which together create a stable basis upon which the world can be sustained.

Yet again, this notion is evident when evaluating the life of יוסף's beloved son, יוסף. יוסף led his life in מצרים's repulsive culture. יוסף controlled Egypt's food supplies during the years of plenty and famine. This position required close contact with secular society on a daily basis. Through all these trials and tribulations, יוסף ingeniously maintained his Yiddishkeit. The importance of filtering one's self from all the influences of the outside world is visibly depicted by יוסף. Though individuals must be involved with the גוים, like יוסף they must shield their souls, not allowing any negative influences to manipulate their beings.¹⁰

Furthermore, before משה took the Jewish people out of מצרים, he acted as a diplomat in the king's court. Without משה aggressively combating פרעה's decrees, battling for the rights of his people, and delivering the מכות, the Jewish people could not have exited מצרים with the same radiant flare. משה's leadership skills and involvement in the political situation was essential.

¹⁰ ראה בראשית (מו, לג – לד): "והיה כי יקרא לכם פרעה ואמר מה מעשיכם. ואמרתם אנשי מקנה היו עבדיך מנעורינו ועד עתה גם אנחנו גם אבותינו בעבור תשבו בארץ גשן כי תועבת מצרים כל רעה צאן". וראה העמק דבר (שם): "כי תועבת מצרים וגו'. ולא ירצה להושיבם במקום עיקר הישוב. כך עלה בדעת יוסף לסבב הדבר להגיע לתכלית המבוקש לשבת בדרך. אע"ג שיהיה באופן שיהיו אחיו ובית אביו לבזו מחמת זה בעיני פרעה. מ"מ הכל כדאי כדי להגיע לזה התכלית הנחוץ לשמירת קדושת ישראל. והי' עיקר רצון יוסף לומר לפרעה לשון באו אלי. כדי שיהא רואה אם יקפיד פרעה על אמרו שבאו לצרכו אז יבאר כונת דבריו אלה שבאו ביתו. וא"כ לא יהא יכול לבקש לא הוא ולא אחיו ישיבת גושן. אלא באופן שיהא ענינם מתועב בעיני פרעה וירחיקם פרעה ויושיבם בגושן. ואח"כ מספר הכתבו כי הקב"ה היסב את הענין שלא היו מגיעים לזה משום בזיון אלא בדרך כבוד כאשר יבואר".

Now that it has been established that even the Jew's greatest leaders were involved in the outside world,¹¹ one must delve further into the matter regarding the wisdom of secular studies. May an individual study such subjects? If so, which subjects are permissible?

Secular wisdom, also called חכמות חיצוניות or חכמות אומות העולם, is surprisingly mentioned nowhere in the תורה. However, one verse in דברים¹² alludes to this topic. אשר ישמעון את כל החוקים האלה ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה One can glean from here the concept of the תורה's priority over the wisdom of other nations. תורה should be the primary pursuit of knowledge in one's life, and should not be made secondary to unrelated wisdoms. Furthermore, בן בג בג¹³ states, שאין לך מדה טובה הימנה, "Swerve not from the תורה, for there is nothing that exceeds it." Undoubtedly, other wisdoms do not contain the same significance as the תורה. However, the knowledge of secular wisdom plays an imperative role in this world. The רמ"א allows infrequent study of secular subjects. "One is permitted to study the secular wisdoms on an irregular basis as long as he totally refrains from studying heretical books."¹⁴ The רמ"א appears tremendously reluctant to allow a Jew to devote much time to secular studies. As soon as the study of these subjects develops into regular routine, the individual has entered hazardous ground.

Numerous sources in the תלמוד and ראשונים strongly encourage the study of secular subjects. For instance, רב יעקב פרוצנצאלי relates, "There is not one instance in the ... Talmud ... where הו"ל

¹¹ ראה העמק דבר, פתיחה לספר בראשית

¹² ד, 1

¹³ אבות פרק ה משנה כב

¹⁴ רמ"א יורה דעה (סימן רמו סעיף ד): "ואין לאדם ללמוד כי אם מקרא משנה וגמרא והפוסקים הנמשכים אחריהם ובזה יקנה העולם הזה והעוה"ב אבל לא בלמוד שאר החכמות (ריב"ש סי' מ"ה ותלמידי רשב"א) ומ"מ מותר ללמוד באקראי בשאר חכמות ובלבד שלא יהיו ספרי מינים וזהו נקרא בין החכמים טיול בפרדס ואין לאדם לטייל בפרדס רק לאחר שמלא כריסו בשר ויין והוא לידע איסור והיתר ודיני המצות (רמב"ם סוף מדע ס"פ ד' מהל' יסודי התורה)."

criticize any wisdom".¹⁵ Moreover, רבינו בחיי בן אשר states, "It is well known that each of the seven wisdoms is a ladder on which one can rise to Divine wisdom."¹⁶ Furthermore, רב הלל משקלוב, a student of the Vilna Gaon, quotes in the name of his Rebbe, "that all the sciences are necessary for our holy תורה and are included in it. In order to understand and attain the sublime wisdom, one must also study the seven wisdoms of the lower world of nature."¹⁷

The מהר"ל divides secular subjects into four categories. The first, man's physical environment, must be studied in order to identify and love G-d. Secondly, subjects considered as דברי חכמה which aid an individual in the study of תורה, should be studied in order that one can perfect his performance of the מצוות. חכמת יוונית, Greek wisdom, generally has no relationship to the study of תורה and, therefore, should not be studied. There is no justifiable rationale to steal precious time from the learning of תורה for such wisdom. Lastly, heretical subjects which oppose תורה, should never be studied unless learned with the intent of refuting the sacrilegious concepts.¹⁸

Many rabbis maintain that studying the permissible subjects are not only acceptable, but also an obligation. רבינו בחיי אבן פקודה states, "We are obligated... to investigate the creatures of this world and derive from them proof of the wisdom of the creator...."¹⁹ Additionally, the רמב"ם states, "What is the path to love and fear G-d? When a man contemplates the remarkable creations of G-d...."²⁰ The חזון אי"ש incorporates history amid the studies that are required in order to understand ה's ways.²¹ "Knowledge of the

¹⁵ רב יהודה לוי, ספר שערי תלמוד תורה, עמוד רמט, אות ז

¹⁶ שם עמוד רמח אות ה

¹⁷ שם עמודים רנט-רס

¹⁸ ראה מהר"ל, נתיבות עולם – נתיב התורה פרק יד

¹⁹ רב יהודה לוי, ספר שערי תלמוד תורה, עמוד רמח אות ד, חובות הלבבות שער הבחינה פרק ב

²⁰ משנה תורה הלכות יסודי התורה פרק ד הלכה יב

²¹ ראה רב יהודה לוי, ספר שערי תלמוד תורה, עמוד רפג

history of the world enlightens the path of the wise man....” Furthermore, secular subjects immensely aid an individual to perform the מצוות. As the Vilna Gaon states, “According to how much a man lacks knowledge of other wisdoms, correspondingly he will lack a hundred fold of תורה wisdom.”²² The study of medicine is specifically permitted in the תורה itself²³ and according to many authorities, is a great מצוה.²⁴

Another inquiry arises as to how much time one may spend studying secular subjects. Many פוסקים declare that one should not take away time that could be better spent learning תורה.²⁵ The רמב"ם's ideal distribution of time includes three hours of work and nine hours of learning.²⁶ שו"ע notes that if one cannot learn, he should support other people in their learning.²⁷ The רמ"א elucidates that “It is as if he learned himself.”²⁸ רב אלחנן וסרמן affirms that studying secular subjects to proficiently learn a trade is essentially a מצוה. However, if a boy demonstrates great capabilities in learning, his parents should have him dedicate all his time

²² שם עמוד רמט, אות ח

²³ שמות (כא, יח – יט): “וכי יריבן אנשים והכה איש את רעהו באבן או באגרף ולא ימות ונפל למשכב: אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו ונקה המכה רק שבתו יתן ורפא ירפא”.

²⁴ שו"ע (יורה דעה סימן שלו סעיף א): “נתנה התורה רשות לרופא לרפאות ומצוה היא ובכלל פיקוח נפש הוא ואם מונע עצמו הרי זה שופך דמים ואפי' יש לו מי שירפאנו שלא מן הכל אדם זוכה להתרפאות.”

²⁵ ראה שם עמודים ערב-רעג

²⁶ רמב"ם (הלכות תלמוד תורה פרק א הלכה יא): “וחייב לשלש את זמן למידתו שליש בתורה שבכתב ושליש בתורה שבעל פה ושליש יבין וישכיל אחרית דבר מראשיתו ויוציא דבר מדבר וידמה דבר לדבר ויבין במדות שהתורה נדרשת בהן עד שידע היאך הוא עיקר המדות והיאך יוציא האסור והמותר וכיוצא בהן מדברים שלמד מפי השמועה וענין זה הוא הנקרא גמרא. כיצד היה בעל אומנות והיה עוסק במלאכתו שלש שעות ביום ובתורה תשע אותן התשע קורא בשלש מהן בתורה שבכתב ובשלש בתורה שבעל פה ובשלש אחרות מתבונן בדעתו להבין דבר מדבר ודברי קבלה בכלל תורה שבכתב הן ופירושן בכלל תורה שבעל פה והענינים הנקראים פרדס בכלל הגמרא הן במה דברים אמורים בתחלת תלמודו של אדם אבל כשיגדיל בחכמה ולא יהא צריך לא ללמוד תורה שבכתב ולא לעסוק תמיד בתורה שבעל פה יקרא בעתים מזומנים תורה שבכתב ודברי השמועה כדי שלא ישכח דבר מדברי דיני תורה ויפנה כל ימיו לגמרא בלבד לפי רוחב שיש בלבבו וישוב דעתו.”

²⁷ שו"ע יורה דעה (סימן רמו סעיף א): “ומי שא"א לו ללמוד מפני שאינו יודע כלל ללמוד או מפני הטרדות שיש לו יספיק לאחרים הלומדים.”

²⁸ רמ"א יורה דעה (סימן רמו סעיף א): “ותחשב לו כאילו לומד בעצמו (טור).”

to the learning of תורה.²⁹ One must always maintain an attitude of תורה's priority, keeping in mind that secular subjects are only useful to enhance תורה knowledge or earn a living. Only then is one not considered as having been מבטל תורה. מביטל תורה points out that studying secular subjects simply out of pleasure constitutes ביטול תורה. Furthermore, a habitual schedule would give secular studies the same recognition and importance as תורה which is נגד דעת תורה.³⁰ נגד דעת תורה cautions, "The תורה must come first." This is true even for women. Secular studies should be considered no more than the study of a trade.³¹ רב משה פיינשטיין forbade ישיבה students to study secular subjects since the added burden of secular studies will prevent them from becoming true תלמידי חכמים, which requires all כוחות הנפש. Furthermore, the deep attachment to secular knowledge may lead to admission at a secular college שיש שם כל התועבות שבעולם. Conversely, רב שמשון רפאל הירש advocates the teaching of secular studies to children, coining the phrase תורה עם דרך ארץ, with regard to education. This idiom initiated the modern approach to early Jewish education. The תורה עם דרך ארץ approach combats the rebellious and heretical thoughts that stream out of every college campus and each contemporary book store.

As the lone pedestrian concludes his leisurely stroll along the block, he fails to notice the size of the skylight each home contained. In some of the largest homes, the radiance from above was worthless due to the ample luminosity streaming in through the colossal windows. However, in the windowless home, the glow from above was the solitary source of light. On the one hand, this tiny shelter basked solely in heavenly glory. Conversely, the inhabitation will never have the pleasure of glimpsing the beauty

²⁹ רב יהודה לוי ספר שערי תלמוד תורה עמוד רפט

³⁰ שם עמוד רצ

³¹ שם עמודים רפח וש

³² אגרות משה יו"ד חלק ג סימן פב

and intricacy of the world G-d created. אלו ואלו דברי אלהים חיים.³³ Each way to live may be correct depending on the תפקיד of each individual. One must learn to balance both worlds, using the pleasures in עולם הזה to enhance his share in עולם הבא.³⁴

³³ תלמוד בבלי מסכת עירובין יג:

³⁴ ראה Journal of Halacha and Contemporary Society.

אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל towards Proper Attitudes

The מרגלים had the opportunity to exalt אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, but instead they spoke disparagingly about it and said אֶרֶץ אוֹכֶלֶת יוֹשְׁבֶיהָ ¹. מדרש ¹ The אֶרֶץ אוֹכֶלֶת יוֹשְׁבֶיהָ gives a משל ² תנחומא. A king selects a nice present to give to the person he loves. Another person tells the king's close friend that the gift is awful, and thereby insults the king himself!

Because of their negative reports, the מרגלים were severely punished and died in the desert.³ Similarly, the בני ישראל who believed their report were also doomed to die in the desert.⁴ Contrary to the מרגלים and כלב, יהושע, who praised אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, were rewarded and entered אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

From the spies we learn the seriousness of speaking negatively about אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל and by inference we also see the importance of speaking in a positive way about the Land.

The book of עזרא refers to סנחריב, the king of אשור, as אסנפר,⁵ a name showing great power. Why? The גמרא ⁶ explains that סנחריב received this title as a reward for not speaking הרע about אֶרֶץ ישראל. אסנפר, a non-Jew, received a glorious title by merely abstaining from uttering גנות about אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

רב משה צוריאלי ⁷ notes that one is also prohibited to compare אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל to the wonders of other countries. סנחריב was rewarded for saying אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כארצכם אל אתכם, ⁸ whereas בני ישראל were

¹ במדבר יג, לב

² מדרש תנחומא (ורשא) פרשת שלח (סימן יא): "... שנאמר (דברים א) ותרגנו באהליכם מהו ותרגנו תרתם גנות אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שקראה הקב"ה אֶרֶץ טובה משל למי שהיה אוהב למלך והמלך בורר לו מנה יפה לתת לו ועמד אחד ואמר לאוהבו שהוא רעה אינו אומר לא כבוד לאוהבך יפה".

³ במדבר יד, לו

⁴ שם פסוקים לב-לג

⁵ עזרא (ד, י): "ושאר אמיא די הגלי אסנפר רבא ויקרא והותב המו בקריה די שמרין...."

⁶ תלמוד בבלי מסכת סנהדרין (דף צד): "אמר רבי יוחנן מפני מה זכה אותו רשע לקרותו אסנפר רבא ויקרא מפני שלא סיפר בגנותה של אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שנאמר עד בואי ולקחתי אתכם אל אֶרֶץ כארצכם".

⁷ אוצרות מוסר

⁸ מלכים ב יח, לב וישעיה לו, יז

punished for comparing ארץ ישראל to the land of שוש and describing it as שוש כארצו.⁹ Both statements equate ארץ ישראל to another country; why would one lead to a punishment and the other to a reward? answers that everyone has a bias that their own country is the greatest. By admitting that another country is equal to theirs, they are in fact acknowledging that without this bias, the other country would be greater. By not saying גנות, גנוח was really elevating ארץ ישראל and therefore merited receiving the great title of ארץ ישראל. However, when בני ישראל equated ארץ ישראל to a foreign country, they were lowering ארץ ישראל. Jews must feel connected to ארץ ישראל and treat her as their own land with all the respect she deserves.

רבי אסי and רבי אמי¹⁰ quotes a story¹¹ about how ארץ ישראל, who lived in ארץ ישראל, would relocate their תלמידים to different places in each season to ensure that the students were not too hot in the summer or too cold in the winter. The רבנים took countless hours away from their תלמוד תורה so that the students would be more comfortable while learning and not complain nor mention anything disparaging about ארץ ישראל. Once again, this story shows us the importance of how we speak about ארץ ישראל.

יוסף merited to be buried in ארץ ישראל because he made it known that he was an עברי. He introduced himself in prison to גונב גונבתי מארץ העברים and said פרעה's personal cup bearer and identified יוסף as an איש עברי.¹² Additionally, משה רבינו¹³ identifies אשת פוטיפר as an איש מצרי¹⁴ and does not attempt to specifically label himself as an עברי.¹⁵

⁹ תלמוד בבלי מסכת סנהדרין (דף צד): "... אבל ישראל ספרו בגנותה של ארץ ישראל כי מוטו שוש אמרי שווא כי ארעין כי מוטו עלמין אמרו כעלמין (רש"י: אבל ישראל – כי אנלינהו סנהריב ספרו בגנותה של ארץ ישראל, דכי מוטו לאותו מקום ששמו שוש אמרו שווא לארעין זאת הארץ שווא לארצו, וכשבאו למקום ששמו עלמין אמרו כי עלמין זה המקום שווא לירושלים שנקראת בית עולמים).

¹⁰ אוצרות מוסר

¹¹ תלמוד בבלי מסכת כתובות (ק"ב-ק"ג): ר' אמי ורבי אסי קיימי משמשא לטולא ומטולא לשמשא.

¹² בראשית מ, טו

¹³ בראשית לט, יד

¹⁴ שמות ב, יא

¹⁵ מדרש רבה דברים (פרשה ב): "א"ר לוי אמר לפניו רבש"ע עצמותיו של יוסף נכנסו לארץ ואני איני נכנס לארץ אמר לו הקב"ה מי שהודה בארצו נקבר בארצו ומי שלא הודה בארצו אינו נקבר בארצו יוסף הודה בארצו מנין גבירתו אומרת (בראשית לט) ראו הביא לנו איש עברי וגו' ולא כפר אלא (שם מ) גב

im- יעקב 16. ארץ ישראל made יוסף swear to bury him in the strong connection that he constantly felt with יוסף the strong connection that he constantly felt with ארץ ישראל. יעקב did not want to remain in Egypt and was very adamant about passing this message onto יוסף. יוסף inculcated his father's words and succeeded to pass this passion for ארץ ישראל down to his descendants, the בנות צלפחד, who wished to inherit their father's land out of their love for ארץ ישראל. 17 When יוסף presented himself as an איש עברי, he connected to ארץ ישראל and thus merited to be buried in the holy land of Israel just like his father, יעקב. 18

יוסף teaches us that every Jew belongs to ארץ ישראל; it is a part of who we are. We might be like משה, who was born in חו"ל, but we must identify ourselves with ארץ ישראל like יוסף because that is part of our essence and where we belong.

The 19 אדמו"ר רב מאיר יחיאל מאוסטראווצ questions why משה was punished and not allowed to enter ארץ ישראל for being called an איש עברי instead of an איש מצרי. It was not his fault that he was born in Egypt. It would not be right for him to lie about where he was from. The אדמו"ר answers that because ה' promised the land to אברהם and his descendants, משה, as well as all of בני ישראל, are connected to the land through this promise and are obligated to associate with it and even view themselves as residents of the Holy Land.

May we all succeed in internalizing love for ארץ ישראל as we strive to live in the Promised Land.

גנבתי מארץ העברים נקבר בארצו ... את שלא הודית בארצך אין אתה נקבר בארצך כיצד בנות יתרו אומרות (שמות ב) איש מצרי הצילנו מיד הרועים והוא שומע ושותק לפיכך לא נקבר בארצו".

16 בראשית מז, כט-לא

17 ראה רש"י (במדבר כז, סד): "... אבל על הנשים לא נגזרה גזרת המרגלים. לפי שהן היו מחבבות את הארץ. האנשים אומרים (במדבר יד) נתנה ראש ונשובה מצרימה. והנשים אומרות תנה לנו אחוזה. לכך נסמכה פרשת בנות צלפחד לכאן". וכן ראה רש"י (במדבר כז, א): "למשפחת מנשה בן יוסף – למה נאמר והלא כבר נאמר בן מנשה אלא לומר לך יוסף חבב את הארץ שנא' (בראשית ג) והעליתם את עצמותי וגו' ובנותיו חבבו את הארץ שנאמר תנה לנו אחוזה."

18 ראה ספרו של רב משה ליכטמן, ארץ ישראל על הפרשה (אנגלית), פרשת ויחי

19 מובא בספרו של רב יצחק מירסקי, הגיוני הלכה, חלק שני, עמודים 229-230

נסיונות

When one thinks about the concept of G-d testing man, one usually ponders the case of עקידת יצחק. It is the epitome of all tests; the essence of man putting ה' רצון and בטחון בה' before his own desires. It was a test that was passed with flying colors. אברהם was a man who could not have children; but, after years of yearning, ה' granted him a child, יצחק. The older his son became, the more attached אברהם became to him, thus making the command to kill his precious child all the more difficult. The תורה informs us that מלאך ה' was testing אברהם.¹ Only later when a מלאך ה' commands him to not kill יצחק do we learn that the test was to show if אברהם was G-d-fearing or not.² However, this is difficult to understand. Shouldn't G-d know before the עקידה that אברהם was a יראת שמים אברהם's tremendous? Didn't everyone recognize אברהם's?

The משל³ answers the last question with a ממשל. If a king would command one of the common people to go and slaughter his child, then the man would have no choice but to do as he

¹ בראשית כב, א

² שם (פסוק יב): "כי עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה".

³ העמק דבר (בראשית כב, יב): "כי ירא אלהים אתה. זה המאמר נפלא והלא כבר נודע אפי' לכל אדם אשר אברהם ירא ואוהב את ה' ע"צ היותר אפשר. ואדרבה מזה המעשה לבד לא היה ההוכחה חזקה על שהוא ירא תמיד את אלהים אחר שבידו להמית גם בלי הקרבת אברהם. והרי מלך ב"ד אם יגזור על אדם לשחוט את בנו אי אפשר להתעקש בזה. אחרי שידוע שביד המלך להמית את שניהם האב והבן. אלא ענין הנסיון ה' בשני דברים. חדא. שאם מלך צוה על אדם הדייט שאין לו הכרה ודברים עם המלך. לשחוט את בנו פשיטא שאין לו מה לעשות כ"א לילך ולעשות כדבר המלך. אבל אם יאמר לאוהבו אשר רגיל עמו הרבה. לעשות דבר נפלא כזאת. פשיטא שלא יתאפק מלשאל את המלך מדוע. ואין ואולי ששנה הרצון. כך היה אפשר באברהם שהיה אוהבו של הקב"ה ומצא לבו לבקש על סדום הרבה והנה בבוא לפניו גזרה כזו על בנו שהוא כנפשו לא דבר מאומה והלך ועשה בלי שום שאלה והתמהמה ואין זה כמו שהיה אוהב נפלא רק היה עליו פחד ה' כמו אחד האדם. ובדבר שנוגע לנפשו לא דבר מאומה. והוא רבוע נפלאה". וראה אור החיים (בראשית כב, א): "האלהים נסה וגו' – אמר והאלהים בתוספת וא"ו ותוספת ה"א, לומר מלבד נסיונות שקדמוהו הוסיף לנסותו בגבורת הדין נסיון עצום".

was told. He could try and protest, but then both he and the child would be killed. If, however, the king commanded one of his advisors with whom he was very close to go and slaughter his child, then the advisor would not necessarily have to listen at once. He could ask why the king wished for him to kill his child and gradually he may be able to change the king's mind and persuade him to be merciful. Similarly, כאילו, אברהם was, and one would expect him to beg ה' that he should not have to kill יצחק. However, אברהם was on such a high spiritual level that despite his closeness with ה', he was able to have יראת שמים like a commoner. This then was the נסיון of אברהם אבינו.

The first question, however, remains. Why was it necessary for G-d who knows everything to test אברהם? ה' should have known אברהם's level of יראה!

⁴תהלים declares that ה' only tests צדיקים as it says in רמב"ן, ה' only tests those whom He knows will succeed. The test isn't for ה', but for the one being tested. The tests transform the כוח, potential, into the פועל, action, to bring a person's ability to fruition. Without any hardship, a person's potential would lie dormant and never be actualized. As a result of the test, the person is able to receive reward for a מעשה טוב and not just for a טוב.⁵

The רמב"ם⁶ expounds upon the idea that ה' tests in order to reward people. He explains that there is a limit to man's ability to

⁴ יא, ה

⁵ רמב"ן (בראשית כב, א): "והאלהים נסה את אברהם ענין הנסיון הוא לדעתי, בעבור היות מעשה האדם רשות מוחלטת בידו, אם ירצה יעשה ואם לא ירצה לא יעשה, יקרא "נסיון" מצד המנוסה, אבל המנסה יתברך יצוה בו להוציא הדבר מן הכח אל הפועל, להיות לו שכר מעשה טוב לא שכר לב טוב בלבד ודע כי השם צדיק יבחן (תהלים יא ה), כשהוא יודע בצדיק שיעשה רצונו והפץ להצדיקו יצוה אותו בנסיון, ולא יבחן את הרשעים אשר לא ישמעו והנה כל הנסיונות שבתורה לטובת המנוסה".

⁶ ספר דרך ה' חלק א פרק ג, במין האנושי

ג. "ואמנם גזר טובו ית', שיהיה גבול להשתדלות הזה המצטרך לאדם להשיג השלימות, וכשהשלים השתדלותו ישיג שלימותו וינוח בהנאתו לנצח נצחים. על כן הוחקו לו שני זמנים, אחד זמן העבודה, ואחד זמן קיבול השכר. ואולם מדת הטוב מרובה, שהעבודה יש לה זמן מחוקק, כמו שגזרה חכמתו ית' היותו נאות לזה, וקיבול השכר אין לו תכלית, אלא לנצח נצחים הוא מתענג והולך בשלימות אשר קנה לו:

attain perfection. After a certain point of trying, one reaches a level of שלמות and can then enjoy it forever. Thus there are two parts to man's existence, earning reward and enjoying that reward.

The תלמוד states:⁷ איזו היא מדה מרובה מדת טובה מרובה או מדת פורענות, הוי אומר מדה טובה מרובה ממדת פורענות is, as a general rule, always greater than bad. Therefore, the earning phase is limited, as ה' sees fit, while the reward phase is unlimited. However, since the time to earn is limited, man must be challenged in order to make the most of this time. "The period of earning must therefore be one where the spiritual and physical are in constant strife". Both the physical and spiritual aspects of man must "wage war" in order for man to gain reward. One cannot argue, though, that the spiritual should have an advantage over the physical because this would go against the "true purpose" of man that he should earn reward through his own effort.

Mankind exists at different stations in life for exactly this purpose. Each position is a test for the particular people that are in it. They have the ability to overcome these obstacles. For example, rich and poor exist to test man if he will display kindness or apathy. The wealthy are tested in what they will do with their wealth and how they will help the poor, while the poor are also tested in their own way. They face the test of being satisfied with what they have and not disregarding ה' sovereignty in the world

ד. ואולם כפי התחלף זמניו, כך ראוי שיתחלף מצבו ושאר מקריו. כי כל זמן ההשתדלות הנה צריך שיהיה בתכונה אחת, שיוכלו לימצא בו כל הענינים המצטרפים לו לפי ענין ההשתדלות הזה. פירוש – כי הנה מוכרח שתמצא לו המלחמה שזכרנו בין השכל והחומר, ולא יהיה לו דבר שיעכב את החומר מלשלוט ולעשות את שלו כפי השיעור הראוי לו, ולא דבר שיעכב את השכל מלשלוט כראוי לו ולעשות את שלו. וכן לא יהיה דבר שיגרום לחומר להתחזק יותר מן הראוי, וגם לא יגרום לשכל להתחזק יותר מן הראוי. כי אע"פ שמצד אחד היה נראה זה יותר טוב, הנה לפי הכונה האמיתית והענין הנרצה באדם, שהוא קניית השלימות בהשתדלותו, אינו טוב. ובזמן קיבול השכר הנה ראוי לו שיהיה במצב הפכי לזה, כי הנה כל מה שיהיה החומר שולט באותו זמן, הנה לא היה אלא מחשיך ומעכב על הנשמה שלא תתדבק בבורא ית', ועל כן הנה ראוי הוא שלא ישלוט אז אלא הנשמה, והחומר יהיה נמשך אחריה לגמרי באופן שלא יעכב על ידה כלל. ואמנם על כן נבראו שני העולמות, עוה"ז ועוה"ב, עוה"ז המקום והחוקים הטבעיים שלו הם מה שראוי לאדם כל זמן ההשתדלות, העוה"ב המקום והחוקים שלו הם מה שראוי לו בזמן קיבול השכר".

⁷ תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף ק עמוד א – עמוד ב

because of their lack. It is understandable, then, how everything in life is a test and can be geared toward good or toward bad. How each person arrives at his station in life depends on the spiritual Roots of that person. This distribution of challenges takes into account the true nature of all parties and circumstances.⁸ Only ה', in His infinite wisdom, can allot challenges to each individual. Rav Dessler explains⁹ that each person has his own purpose in life, and G-d gives him each and every tool that he needs in order to fulfill his purpose, including the right amount and manner of נסיונות. Rav Noach Orlowek asks how tests help one know what his תפקיד is. He answers that good indicators are frequency and intensity. If a test in a certain area happens very often or if it hits very hard it can mean that one's purpose is in that area and that G-d wants something specific from that person.

As a result of the duality of man's existence, having a time to earn and a time to receive, ה' created two worlds, עולם הזה and עולם הבא only exist in this world in order to give man an

⁸ ספר דרך ה' חלק ב פרק ג, בהשגחה האישית

ב. "הנהגה בהיות עניני העולם כולם נמשכים ונעתקים בהשתלשלות מענין לענין, ממציאותם בנבדלים עד מציאותם בגשמים וכמש"ל בחלק א' פרק ה', הנהגה כל הענינים האלה, פרטי נסיונו של האדם כמ"ש, מתחיל שרש בחינתם בנבדלים לפי המציאות השייך בהם מתיקון וקלקול כמש"ל, וכפי ענינם שם נידונין ונגזרים להמצא ולהתפשט עד הגשמיות באישים הראוים להם, עד שבכלל דין החילוק הזה, יכנסו כל פרטי המציאות למדרגותיהם. ועל כולם השקוף החכמה העליונה, וכפי אמתת מציאותן תגזור את היותר נאות והגון, וזה ברור כפי העיקרים שהקדמנו:

ג. נמצא לפי השרש הזה, שהצלחות העוה"ז וצרותיו יהיו לשינוסה בם האדם בחלק מחלקי הנסיון, ששיערה החכמה העליונה היותו נאות לאיש ההוא".

⁹ מכתב מאליהו

¹⁰ ספר דרך ה' חלק א פרק ג, במין האנושי

ד. "ואולם כפי התחלף זמניו, כך ראוי שיתחלף מצבו ושאר מקוריו. כי כל זמן ההשתדלות הנה צריך שיהיה בתכונה אחת, שיוכלו לימצא בו כל הענינים המצטרפים לו לפי ענין ההשתדלות הזה. פירוש – כי הנה מוכרח שתמצא לו המלחמה שזכרנו בין השכל והחומר, ולא יהיה לו דבר שיעכב את החומר מלשלוט ולעשות את שלו כפי השיעור הראוי לו, ולא דבר שיעכב את השכל מלשלוט כראוי לו ולעשות את שלו. וכן לא יהיה דבר שיגרום לחומר להתחזק יותר מן הראוי, וגם לא יגרום לשכל להתחזק יותר מן הראוי. כי אע"פ שמצד אחד היה נראה זה יותר טוב, הנה לפי הכונה האמיתית והענין הנרצה באדם, שהוא קניית השלימות בהשתדלותו, איננו טוב. ובזמן קיבול השכל הנה ראוי לו שיהיה במצב הפכי לזה, כי הנה כל מה

opportunity to figure out his purpose and to gain reward, so that he can have enjoyment in the next world.

'ה improves בני ישראל through many trials and tribulations. Success in these areas enables individuals and the כלל to garner merit from 'ה. For example, בני ישראל are told that if a נביא שקר arises in their midst, they should not listen to him, כי מנסה 'ה אלהיכם אתכם, בני ישראל tests 'ה¹¹. לדעת הישכם אוהבים את 'ה אלהיכם בכל לבבכם ובכל נפשכם in order to ascertain the level of their love for Him and what is truly in their hearts. 'ה tests בני ישראל in order¹² explains רשב"ם that בני ישראל tests 'ה in order to bestow reward on His people.

'ה also uses the גוים to test בני ישראל. In the days of the בני ישראל, 'ה left some of the nations in ארץ ישראל to test the בני ישראל, שופטים comments רלב"ג¹³. לנסות במ את ישראל את כל אשר לא ידעו את כל מלחמות כנען that this test was to help the nation understand that it was the השגחה of 'ה, and not בני ישראל's own strength, that won the wars with the nations who were living there.¹⁴ Furthermore, רש"י adds¹⁵ that they actually rebelled against God and therefore required the test.

שיהיה החומר שולט באותו זמן, הנה לא היה אלא מחשיך ומעכב על הנשמה שלא תתדבק בבורא ית', ועל כן הנה ראוי הוא שלא ישלוט אז אלא הנשמה, והחומר יהיה נמשך אחריה לגמרי באופן שלא יעכב על ידה כלל. ואמנם על כן נבראו שני העולמות, עוה"ז ועוה"ב, עוה"ז המקום והחוקים הטבעיים שלו הם מה שראוי לאדם כל זמן ההשתדלות, העוה"ב המקום והחוקים שלו הם מה שראוי לו בזמן קיבול השכר".

¹¹ דברים יג, ד

¹² רשב"ם (דברים יג, ד): "כי מנסה 'ה וגו' – נתן כח בכשפים לדעת הנולדות לנסות ולזכות ישראל שהתרה בהם לא יהיה כך מעונן ומנחש ומכשף וגו' עד תמים תהיה עם 'ה אלהיך ואם לא יאמינו בע"ג זו היא זכותן".

¹³ שופטים ג, א

¹⁴ רלב"ג (שם): "ואלה הגוים אשר הניח 'ה לנסות במ את ישראל את כל אשר לא ידעו את כל מלחמות כנען – ר"ל שהם לא הרגישו איך היו מלחמות כנען כי לא בחרבם ירשו ארץ וזרועם לא הושיעה למו אך השם יתברך היה הנלחם להם והם לא הרגישו בזה רק עשה זה השם יתברך".

¹⁵ ראה מכתב מאליהו חלק ה עמוד 41, במקום חוש

¹⁶ רש"י (שם): "לנסות במ את ישראל – את דור האחר אשר לא ידעו את נסי מלחמות כנען ולא ראו את המעשה הגדול, והמרו ומעלו במקום".

A second level of the test was to see if בני ישראל would still be able to follow ה' amidst the other nations,¹⁷ ויהיו לנסות בם את ישראל. לדעת הישמעו את מצות ה' Just as with עקידת יצחק, one may wonder, didn't ה' know if בני ישראל would follow Him or not? At least according to רש"י, the צדיקים רמב"ן's explanation that ה' only tests whom He knows will pass the test does not fit here. Instead, one may argue, that passing a נסיון can come in many forms. In our instance, because בני ישראל did not pass the test,¹⁸ this led to ה' becoming angry at them and punishing them.¹⁹ This in turn spurred בני ישראל to do תשובה and to cry out to ה'.²⁰ They attained new heights of דבקות בה'. Thus, the test from ה' eventually led to reward for בני ישראל, and as דרך ה' explained, that is exactly our goal in this world, to gain merit. No one would say that the test had negative results when looked upon from that angle.

בני ישראל were tested and had to go through a whole process in order to “shake them” into a proper awareness of G-d. Only at that level were they able to do תשובה. So too, we are tested on this fundamental level virtually every day. In today's era, as man goes about his daily life in a materialistic world, G-d, spirituality, and religion often take a back seat to his priorities. Rabbi Yissocher Frand, in his book *An Offer You Can't Refuse*,²¹ explains that man is tested because a reminder is often needed that ה' is מלך מלכי המלכים and that our goal in life is to be עובדי ה' to the best of our abilities. Humanity as a whole requires tests that come in the form of major life events, as well as minor tests, in order to “pull us out of our lethargic acquiescence to the material world”.

¹⁷ שופטים ג, ד

¹⁸ שופטים (ג, ו): "ויקחו את בנותיהם להם לנשים ואת בנותיהם נתנו לבניהם ויעבדו את אלהיהם".

¹⁹ שופטים (ג, ח) "ויחר אף ה' בישראל וימכרם ביד כושן רשעתים מלך ארם נהרים ויעבדו בני ישראל את כושן רשעתים שמונה שנים".

²⁰ שופטים (ג, ט) "ויוצקו בני ישראל אל ה' ויקם ה' מושיע לבני ישראל ויושיעם את עתניאל בן קנו אחי כלב הקטן ממנו".

²¹ עמוד 184

In addition, these tests, depending on their origin and presentation, often teach us another very valuable lesson. Tests such as wars or natural disasters remind people that they cannot trust the government or the military to always protect them. The verse in תהלים²² says: אל תבטחו בנדיבים בבן אדם שאין לו תשועה. It is easy to fall into a form of slumber in the materialistic world. "Bad" things, life-altering events in which one has to stop and take stock of his life are really opportunities for a person to stop and think about ה' and His greatness. When life is going smoothly, when all we have is "good" that is the time when we need to remember ה' and thank Him for everything. However, that is when it is most people forget. Therefore, He presents us with tests in order to "wake us up" and give us a taste of the spirituality that our נשמות desire. We need to learn to take the tests that ה' sends us and turn them around for the better, for our spiritual selves, to be able to better serve ה'.

Tests enable man to see the good that surrounds him and to enhance that goodness. Without a notion of pain, no one can truly experience pleasure for pleasure would just exist as a norm. Differentiation is needed in order to better appreciate the good we have. רמב"ם explains²³ that בני ישראל accustoms to a hard life in the desert so that they could benefit from the wonders of ארץ ישראל to the fullest. One who is not aware of hardships will have a difficult time adjusting, even in a good land. In the desert, בני ישראל would get a little tired and frustrated from the traveling and wandering. In that way, when בני ישראל entered ארץ ישראל, the hard work that needed to be done would not seem impossible and the fact that they could rest permanently would be more than just an exciting idea. "To pass from weariness to rest is more pleasant

²² קמו, ג

²³ מורה נבוכים (חלק ג פרק כד): "... או יהיה ענין 'נסותך' ... כאילו הוא אומר, שהוא ית' הקדים להרגילכם הטורה במדבר – להרבות טובתכם כשתכנסו לארץ; וזה אמת! כי היציאה מן הטורה אל המנוחה יותר ערבה מההתמדה על המנוחה. וידוע שלולא טרחם ועמלם במדבר לא היו יכולים לכבוש הארץ ולא להלחם ביושביה – כבר אמרה ה'תורה, זה, "כי אמר אלוהים פן ינחם העם בראותם מלחמה וישבו מצרימה, ויסב אלוהים את העם דרך המדבר ים סוף"..."

than to be constantly at rest."²⁴ ה' put them through this ordeal in order that they would have the strength to enter the land and fight for the land. Indeed, the תורה states that the purpose of בני ישראל's journey in the desert was to bring good to them in the end, Adversity in life must be looked at within the context of the bigger picture, "for prosperity does away with courage, whereas a hard life and fatigue necessarily produce courage."^{26 27} Ultimately, the bearers of burden have the most objective good in their lives.

למען ענותך ולמען נסותך להיטיבך באחריתך²⁸ explains רבינו בחיי differently. All the suffering in the desert was to test בני ישראל and to fortify their עבודת ה' and בטחון. Through the hardship, their ה' אמונה would become natural and ingrained. Why does the תורה then claim that the מן was a test³⁰ if all בני ישראל's food was provided? רבינו בחיי answers³¹ that every day it was a test because each day they relied

²⁴ ראה, Moses Maimonides, *The Guide of the Perplexed*, translated by Shlomo Pines, Chicago, 1963, volume two, page 499.

²⁵ דברים ח, טז

²⁶ ספר מורה נבוכים (חלק ג פרק כד): "... כי המנוחה תסיר הגבורה, וצוק הפרנסה והעמל יתנו הגבורה – והיא ה'טובה' אשר באה בזה הענין 'באחריתם'."

²⁷ ראה, Moses Maimonides, *The Guide of the Perplexed*, translated by Shlomo Pines, Chicago, 1963, volume two, page 500.

²⁸ רבינו בחיי (דברים ח, טז): "למען ענותך ולמען נסותך להיטיבך באחריתך – כל ענוי המדבר הטורח הגדול שהיה לישראל בו לא היה אלא להביאם לידי נסיון להרגיל טבעם במדת הבטחון ולהכניס בלבם אמונת ה' יתברך עד שיחזור להם רגילות העבודה לטבע, כענין שכתוב (תהלים כה) הדריכני באמתך ולמדני, מלשון (ירמיה ב) פרא למוד מדבר, וכן (הושע י) עגלה מלומדה, כי בקש דוד ע"ה שידריכהו הש"י באמת עד שיחזור לו מעשה עבודתו לטבע גמור, וזהו לשון התורה (דברים יד) למען תלמד ליראה את ה' אלהיך, כלומר שתהיה מלומד ותרגיל טבעך בעבודת הש"י עד שלא תצטרך לטרוח עליו, ויהיה מעשה היראה דבר טבעי אצלך לעשותו כשאר הדברים הטבעיים אשר אתה עושה בטבע."

²⁹ דברים ח, טז

³⁰ דברים (ח, טז): "המאכילך מן במדבר אשר לא ידעון אבותיך למען ענותך ולמען נסותך להיטיבך באחריתך."

³¹ רבינו בחיי (דברים ח, טז): "ומה שקרא הכתוב אכילת המן ענוי ואמר למען ענותך בא ללמד שכל מי שאין מזון לפניו לזמן מרובה אלא דבר יום ביומו אותה אכילה ענוי היא לו כיון שאינו רואה המזון לפניו, וכן כל מי שאינו רואה מה שאוכל אינו שבע, מכאן לסומין שאוכלין ואינן שבעין, והביאו לראיה (קהלת ו) טוב מראה עינים מהלך נפש, ולפי שלא היו רואין המזון בעיניהם קרא לאותה אכילה ענוי."

upon 'ה anew for their food. The העמק דבר adds³² that the מן taught בני ישראל the concept of השגחה, that 'ה watches everything in the world every instant.

נסיונות are often looked upon negatively. They are seen as punishments from 'ה or as an indifference of 'ה in our lives. Often when people are faced with trials and tribulations they will claim a הסתר פנים of 'ה. Yet, despite the difficulty of a test, one should remember that 'ה tests בני ישראל for the good of the nation and the individual. Our reaction to the tests should help build our relationship with 'ה each and every day.

³² העמק דבר (דברים ח, טז) "... והיינו להרגיל אותך בבטחון על רגע אחרון. ומכ"ז מבואר שהקב"ה משגיח בכל רגע".

The Kiss of Death

At the end of the תורה, we are informed of the death of the greatest נביא to ever live, משה רבינו. משה על פי ה' ¹. What does this mean? How could somebody die "by the mouth of ה'?" comments אבן עזרא ² and ה' told משה to go up to ה' ² and die there. The words על פי ה' inform us that משה did what ה' told him to do. ³ However, רש"י explains that על פי ה' means that משה died בנשיקה, through a kiss.

מיתת נשיקה means death directly through ה', without the normal intermediary role of המות. ⁴ מלאך המות describes גמרא as the most desirable form of death, like removing a hair from milk. ⁵ What makes it such an enviable form of death is that the נשמה offers no resistance as it leaves the body. It's as if the

¹ דברים לד,

² דברים (לב, מח – נ): "וידבר ה' אל משה בעצם היום הזה לאמר: עלה אל ה' העברים הזה ה' נבו אשר בארץ מואב אשר על פני ירחו וראה את ארץ כנען אשר אני נתן לבני ישראל לאחזה: ומת בהר אשר אתה עלה שמה והאסף אל עמך כאשר מת אהרן אחיך בהר ההר ויאסף אל עמיו".

³ אבן עזרא (דברים לד, ה): "על פי ה' – כי הוא אמר לו עלה ומות וכן נכתב על אהרן על פי ה' וכן על פי ה' יחנו".

⁴ רבינו בחיי (ויקרא, הקדמה לפרשת אמור): "והצדיק הזוכה אל המעלה הזאת אין מיתתו על ידי הכח המשחית כשאר בני העולם. והנה משה ואהרן ומרים זכו אליה, שהזכיר בהם הכתוב (במדבר לג) על פי ה', והיא מיתת נשיקה, אבל במרים לא נאמר על פי ה' כי אינו דרך כבוד של מעלה, ואמר ר' אליעזר מרים נמי בנשיקה מתה דאיתא שם שם ממש, ומפני מה לא נאמר על פי, שגנאי הדבר לומר וכו'. וכן באבות העולם שכתוב בהם בכל מכל כל. גם רבינו הקדוש ז"ל זכה אליה לפי שברור הדבר מתוך שנתעלה בהשגת החכמה לא היתה מיתתו על ידי המלאך המשחית, ודרשו רז"ל בשעת פטירתו של רבי זקף עשר אצבעותיו כלפי מעלה ואמר, רבונו של עולם גלוי וידוע לפניך שיגעתי בעשר אצבעותי ולא נהניתי אפילו באצבע קטנה שלי, יהי רצון מלפניך שיהא שלום במנוחתי, יצתה בת קול ואמרה יבא שלום ינוח על משכבו. ואמרו בירושלמי כד דמך ר' יהודה נשיאה הכריז ר' ינאי אין כהונה היום, וטעם הדבר מפני שהכהנים מוזהרין על טומאת המת לפי שהם משרתי עליון מקודשים לעבודתו, וכיון שמיתתו היתה שלא ע"י הכח המשחית אלא ע"י שכינה לא היתה שם טומאה. ולכך הכריז ר' ינאי אין כהונה היום, לפי שהכהנים נתעסקו בקבורתו ונסתלקה מעליהם תורת כהונה היום, אבל שאר בני העולם שמיתתו ע"י הכח המשחית שהוא סבת טומאת המת הנה הכהנים מוזהרין מזה שלא יטמאו ..."

⁵ תלמוד בבלי מסכת ברכות (דף ח/א): "תניא נמי הכי תשע מאות ושלשה מיני מיתה נבראו בעולם ... ניחא שבכולן נשיקה ... נשיקה דמיא כמשחל בניתא מחלבא".

rushes out of this world to quickly enter the next.⁶ רב צדוק הכהן explains⁷ that the less a person attaches himself to his physical and material surroundings, then the easier it will be for the נשמה to part from its body, and experience a מיתת נשיקה.

However, the more a person sins and succumbs to his גוף, then the tighter a connection the נשמה will develop with the גוף and with עולם הזה. In מכתב מאליהו דסלר,⁸ מכנת מאליהו writes that a person's values from עולם הזה do not automatically change when he dies. A person who spends his life associating with, and obsessing over גשמי items, will still have those obsessions in שמים for a long time. Our תאוות don't just fall away when, after death, a person goes to the Next World. In the Next World, these תאוות cannot be attained like they could in עולם הזה, and that creates even more frustration for the hungry נשמה.

In the modern, secular world around us, how involved and attached are we to the surrounding גשמייות? For example, do we really see ימים טובים as new opportunities to connect to הקב"ה? It is very difficult to maintain a healthy balance between spirituality and physicality, but when we do a חשבון הנפש and analyze our actions, we should witness an apparent shift toward the רוחני side

⁶ ראה Rabbi Aryeh Kaplan, in *Meditation and the Bible*, (Maine, 1986, pages 13 – 14) שכתב "This love for God can be so intense that the soul can literally be drawn out of "the body by it, and this is what occurs when a saint dies by the "Kiss of God"

⁷ ספר רס"י לילה (אות נו): "ויעקב אע"ה שהוא שורש מדת האמת ודאי זכה לכך ואף שהי' מלוכב עוד בלבוש הגופני דעה"ז לא הי' מרגיש ענין הגוף אלא כמו שאדם מרגיש המלבוש שהוא לבוש. ולא כחיות עוה"ז שהגוף הוא מקושר ממש עם הנפש בעצם החיות וכפי תוקף הקישור כך הוא גודל צער המיתה בפרידתם כמ"ש פ"ק דברכות (ח.) דתתק"ג מיתות וקשה שבכולם אסכרה שהוא בעון לה"ר כמ"ש בשבת (לג רע"ב) שעיקר חיות הגופני הוא בדבור וכמו שת"א על לנפש חיה לרוח ממללא וכאשר מקלקל הדבור ונמשך בו לרע שהוא מצד הגוף הרי החיות מקושר ביותר בגופניותו ע"כ פרידתם קשה ביותר. וניחא שבכולם נשיקה שהוא המיתה שע"פ ה' דבמיתתם רואים (ספרי בהעלותך פ"ס' קג) ומתכללים במקורם וזהו ע"י טהרת הפה ורוח ממללא שזוכה לידבק ולינשק בפי ה' ית'. ומ"מ אף משרע"ה מת אף שהי' ע"פ הי'. ובחטאו מת חטא הדבור דשמעו נא המורים דע"ז בא הרגש מיתה לגוף כיון שיש צד גופני עדיין הממשיך חיות נפשי אליו ומצינו הוא הרגש מיתה".

⁸ חלק א, עמודים 217-218

of the scale. Otherwise, we are too involved in the materialism around us.

So often, we live our lives around the physical pleasures of this world and forget why we're here. We disregard the real significance of עולם הזה.⁹ Our נשמה slowly gets more and more attached to the גשמיות around us. When we dedicate such a huge part of our lives to physicality, the נשמה clings to this world and it becomes difficult to enter the Next World. הו"ל compare this resistance to trying to remove thorns from wool.¹⁰ The נשמה does not want to give up the גשמיות of this world. For people like משה, אהרן, and מרים who died על פי ה', the נשמה had no pain or objections as it left עולם הזה to return to its Creator. What will our נשמות feel as they leave this world after 120 years? Will the journey to the Next World be difficult, like removing thorns from wool or, like משה רבינו, easy and quick, like removing hair from milk?

⁹ משנה מסכת אבות (פרק ד משנה טז): "רבי יעקב אומר, העולם הזה דומה לפרוודור בפני העולם הבא. התקן עצמך בפרוודור, כדי שתכנס לטרקלין".

¹⁰ תלמוד בבלי מסכת ברכות (ח.): "תניא נמי הכי תשע מאות ושלשה מיני מיתה נבראו בעולם ... קשה שבכלן אסכרא ... אסכרא דמיא כחירא בגבבא דעמרא דלאחורי נשרא".

FACULTY

הדלקת נר חנוכה Women's Participation in

As a general principle, הלכה absolves women from time-bound מצוות.¹ However, the Rabbis stated that women are obligated to fulfill three distinctly time-bound מצוות as a result of their having taken part in the miracle memorialized by those commandments, and הדלקת נר חנוכה, מצוות פורים These three מצוות are שאף הן היו באותו הנס מחלוקת on ארבע כוסות In the following pages, I will focus on a שאף הן היו באותו הנס and תוספות concerning the definition of הנס as it specifically relates to חנוכה. After analyzing this disagreement, I will discuss some of its halachic implications.

שאף הן היו באותו הנס

The three time-bound מצוות, פורים, חנוכה, and ארבע כוסות, are rabbinic institutions commemorating historical events. The logic behind the maxim שאף הן היו באותו הנס as justification for women's halachic obligation seems to be that if one participates in a miraculous event, then they must then join in the religious commemoration of that experience.³ Therefore, if women participated in the struggle against the Greeks that led to the establishment of חנוכה, then they became obligated to fulfill the religious obligations stemming from the victory. The level of women's involvement in the salvation may also influence the character of their halachic obligation.

¹ See משנה קידושין פרק א משנה ז.

² See on ארבע כוסות for פסחים דף קח: and פורים for מגילה דף ד., נר חנוכה for תלמוד בבלי שבת דף כג. פסח.

³ See Uri Erlich, "אף הן היו באותו הנס – לגלגולה של טענה שוויונית בעולם ההלכה", נ' אילן (עורך), עין, p. 144, who expounds on the correlation between historical action and religious requirement in our context. – ספר היוכל לטובה, אילן

Rabbinic literature associates three heroines with the חנוכה story. The first is the woman whose seven sons were killed by Antiochus for not following his order to violate חורה prohibitions.⁴ She resists the king till the last, sacrificing her children and ultimately herself for her faith and commitment to God. This account is first related in the apocryphal work, Maccabees,⁵ circa 143 B.C.E.⁶

The second heroine is יהודית, who seduced a Greek general and killed him, thus saving her city from destruction. This account is loosely based on the apocryphal work of ספר יהודית.⁷ There is no mention of יהודית in Tannaic literature though the story later found its way into the medieval midrashic compilation of מדרש לחנוכה.⁸

The third female חנוכה heroine is the Hasmonean sister, sometimes referred to as בת יוחנן כהן גדול, whose story is first found in מדרש לחנוכה.⁹ The מדרש relates a Greek decree that any woman engaged to be married must first succumb to rape by the local Greek official. This decree stood for three years and eight months

⁴ 2 Maccabees 7:1 and יוסיפון relate that the king ordered the boys to eat pig. Later rabbinic sources (see below note 5) change the prohibition to idol worship.

⁵ 2 Maccabees 7

⁶ Antiochus IV Epiphanes (ca. 215-164 B.C.E.) was the king during the Hasmonean revolt and fits the story as it is related in 2 Maccabees and later in יוסיפון. There are many versions of this story throughout rabbinic and non-rabbinic literature. For example see תלמוד בבלי גיטין דף נו: איכה זוטא כא, ילקוט שמעוני איכה 4 Maccabees 8-12. תהרסט, ילקוט שמעוני כי תבוא כו, איכה רבה אג, מדרש איכה א/תכ, אליהו רבה ל. Though many subsequent retellings of the story associate it with the Roman persecutions following the destruction of the Second Temple, it is clear that it originates during the Greek attacks on Judaism in the second century B.C.E.

⁷ It is relatively clear now that ספר יהודית is not chronologically related to the Chanukah story. Rather it takes place during the Persian reign in Israel, between the sixth and fourth centuries B.C.E. See Y.M. Grinz, ספר יהודית, 1957, p. 17.

⁸ See Grinz, ibid, pp. 196-208.

⁹ מדרש לחנוכה, אוצר המדרשים (אייזנשטיין), עמ' קפה

until the daughter of יוחנן the High Priest, who was to be led to the Greek official, bared herself in public while bemoaning the people's indifference to her plight. יהודה המכבי and his brothers proceeded to take up arms, kill the official and begin the revolt. She is thus credited with instigating the Hasmonean uprising. These, then, are three women who in Jewish tradition take a very active role in upholding the faith and standing strong in the face of persecution.¹⁰

מחלוקת רש"י ותוספות

It is against this backdrop that I'd like to approach the מחלוקת שאף הן היו באותו הנס and רש"י regarding the meaning of הנס as it relates to חנוכה. רש"י¹¹ writes: שגזרו יוונים על כל בתולות הנשואות להיבעל לטפסר תחלה, ועל ידי אשה נעשה הנס.

בת יוחנן כהן גדול seems to be referring to the episode of רש"י and her protest which led to the revolt and ultimate salvation of the Jews in Israel. רש"י's second phrase is even more fundamental. implies that women took a primary role in the event and therefore are fully required to fulfill the religious obligations stemming from it.

יהודית¹² understood that the גמרא referred to תוספות and not to רש"י¹³. בת יוחנן כהן גדול.

Regardless of the identity of the figure, two questions arise regarding רש"י's fundamental statement. The first is raised by

¹⁰ It is worth reiterating that none of these stories is related in classic rabbinic literature to Chanukah and that the last heroine is not mentioned there at all.

¹¹ שבת דף כג.

¹² תוספות פסחים דף קח: ד"ה היו באותו הנס. "פי' רשב"ם שעל ידם נגאלו וכן במגילה ע"י אסתר ובחנוכה ע"י יהודית". וכן בתוספות מגילה דף ד. ד"ה שאף הן היו באותו הנס. ר"ן על ספר הכלבו סימן מד קיצור שולחן ערוך (גאנצפריד), סימן קלט סעיף ג והר"ף, שבת י.

¹³ See note 16.

וקשה, ד"אף" משמע שאינן עיקר. ועוד, דבירושלמי גרים "שאף הן היו באותו ספק",¹⁴ תוספות משמע באותה סכנה דלהשמיד ולהרוג ולאבד.

Tosפות point out that linguistically רש"י's interpretation is difficult to accept, as the word אף implies that women were not prominent in the salvation.¹⁵ Furthermore, Tosפות understand the statement שאף הן היו באותו ספק, the תלמוד ירושלמי's version, as a parallel to שאף הן היו באותו הנס and to mean that women were passively included in the persecution and the subsequent deliverance. Based on the assumption that participation is the basis for religious obligation, minimizing women's role in the liberation leads to a more limited understanding of women's religious responsibility.

The second issue is with the example רש"י chooses in order to substantiate women's participation in the חנוכה epic. Whether רש"י is referring to יהודית or בת יוחנן כהן גדול, the issue is the same: appearances aside, those two characters are generally marginal to the חנוכה story.¹⁷ As mentioned, מדרש לחנוכה was familiar to many halachists in medieval Ashkenaz, but the stories of female valor contained in it do not figure prominently in any discussion, halachic or historical, regarding the institution of the holiday.¹⁸ One certainly cannot claim then that stories of female valor are

¹⁴ פסחים קח: ד"ה היו באותו הנס

¹⁵ מרדכי מסכת פסחים (תוספות) follow Tosפות's lead are אבודרהם ברכת, ר"ן על הר"ף מגילה ב: ,חידושי הריטב"א שבת כג. ,חידושי הרשב"א מגילה ד. ,מעריבי פסחים) המצות ומשפטיהם.

¹⁶ רש"י seems to be referring to בת יוחנן כהן גדול. Nevertheless most ראשונים understood him to be referring to יהודית. See note 27.

¹⁷ See Erlich, *supra* note 2, p. 153, for his discussion and the general implications of women's marginal status in all three מצוות rooted in שאף הן היו באותו הנס.

¹⁸ For example, ארחות חיים in רב אהרן הכהן מלונלי, when discussing הלכות חנוכה begins with a historical review of the background to the holiday but does not mention יהודית until much later while discussing different practical applications of candle lighting. We find the same phenomenon in ספר הכלב, סימן מד where female heroism is mentioned only in the context of women's obligation to light Chanukah candles.

equated in the halachists' view to the heroism of the Maccabees. Therefore, the Tosafist point leads to a more fundamental argument: women are more bystander than participant, more passive than active when it comes to the חנוכה deliverance and its halachic implications.

רש"י as basis for Maccabean Martyrs

I would like to suggest that one of the later versions of the narrative of the Mother and her seven sons, found in the book of יוסיפון, can help address the issues raised with רש"י's view of אותו היו באותו. As mentioned above, this narrative is possibly the only one of the חנוכה heroine stories to have any historical connection to that holiday. Nevertheless, due to its chronological relocation to the Roman persecutions, it perhaps is not as commonly associated with חנוכה as the other two.¹⁹ Though first found in 2 Maccabees and subsequently expounded upon in 4 Maccabees, the story is only reconnected with חנוכה in יוסיפון, a tenth-century Italian book of Jewish history.²⁰

יוסיפון was well known throughout medieval Europe and רש"י was certainly acquainted with it, using it in his various commentaries as a source for historical data.²¹ Thus it is safe to

¹⁹ The story itself provides little historical context. The only historical data mentioned is the name (or title) of the king, thus placing the event in either a Greek or Roman milieu. Therefore the Rabbis could transplant the story to different time periods in order to communicate a certain message relevant at that time. Different versions communicate different messages though all surround the value of martyrdom, sacrifice, heroism, faith and dedication to God.

²⁰ Due to the association with חנוכה in יוסיפון and earlier in Maccabees and despite its later dating by rabbinic literature, the story has come to be known as the story of the Maccabean Martyrs.

²¹ רש"י makes many references to יוסיפון, particularly though not only in his commentary on Tanach. For example see ב כ"ג, מלכים ב כ"ג, ישעיהו כ"ג, זכריה ט"ז, ישעיהו ל"ב, ישעיהו כ"ד, מלכים ב כ"ג, דניאל ו' כ"ט, דניאל י"ב, דניאל ח' כ"ב, חגי ב' ו' יומא כג. ד"ה על מעלות האולם, ברכות מג. ד"ה שמן ארצנו, דניאל ו' כ"ט, דניאל י"ב, דניאל ח' כ"ב, חגי ב' ו'.

assume that רש"י was aware of the Maccabean Martyrs narrative and its connection to תנוכה.²²

On the surface, the story focuses on the seven sons more than on their mother, though I would like to suggest that she is the true hero. This can be shown both contextually and textually. In successive chapters, יוסיפון relates two detailed accounts of personal interaction between a Greek antagonist and a Jew, that of אלעזר the Priest and the Mother and her seven sons.²³ These two stories are presented as precursors to the Hasmonean revolt. It is clear then that contextually the Mother and her seven sons are not at all tangential to the revolt; they are presented as a primary catalyst to it.

From a literary perspective, the narrative is multi-dimensional and developed. In order to assert the Mother's prime role I will dedicate some time to a slightly more in-depth analysis of the יוסיפון text.²⁴

The narrative begins with Antiochus choosing to make an example of the woman and her sons by commanding them to eat pig in direct violation of a כשרות law, thus proving that his decrees

רבינו גרשום מאור הגולה to יוסיפון, probably the text that רש"י had before him. See introduction to יוסיפון, edited by David Flusser (Bialik Institute, 1978-1980), pp. 4-6 and 48. All references made to יוסיפון are from this edition. תוספות in different places make reference to יוסיפון as well, though to a much lesser degree. See ד"ה פסוק זה שר העולם אמרו and תוספות חולין ס. ד"ה פסוק זה שר העולם אמרו. ע"ז י: ד"ה ה"ג כל נשיאיה.

²² רש"י's methodology incorporated external sources to better explain Biblical and Talmudic texts. See Israel Ta-Shma, *הספרות הפרשנית לתלמוד*, Vol. 1, p. 46.

²³ Both accounts originate in 2 Maccabees, the Martyrs in chapter 7 of that work and אלעזר, who there is called a scribe but mistakenly identified in 4 Maccabees and יוסיפון (who was not familiar with 4 Maccabees) as a priest, in chapter 6.

²⁴ The account is found in יוסיפון chapter 15, pp. 70-75. I will not quote the entire text, only the part dealing with the Mother, though it is clear from the way she is treated by the text that she is the true protagonist.

supersede those of God.²⁵ Each son is brought before the king in a parade of execution, with the remaining family members forced to watch. Finally, after witnessing the death of her sixth son, the Mother speaks:

והאם הקדושה אשר ראתה את ששת בניה הרוגים ביום אחד, לא פחד ליבה ולא רגזה נפשה ותעמוד בכח על פגרי בניה הנהרגים, ותשא את קולה ותצעק ותאמר לאמר: בניי בניי לא ידעתי איך נוצרתם בבטני וגם רוח ונשמה לא נתתי בכם אנכי ... אלוקים נתנה לכם ... וכל זאת נתתם בעבורי והוא ישיב אותם לכם ויחדש גולמיכם ויתן את שר פעולתכם, ואשריכם על כל זאת בניי.

ויכלם המלך מאד למען אשר נצחו האשה, ויאמר המלך: הביאו את השביעי באשר הוא נער, אולי נוכל לפתותו בדברים לעשות רצונינו ואל תתפאר עלי האשה לאמר: נצחתי את המלך אנטיוכוס בחזקי את בניי למות על אלוקיננו. ויצו ויביאו את השביעי את הנער, ויתחנן אליו המלך וישבע לו לעשות אותו עשיר ... ולעשותו משנהו ... ויבו הנער את דברי המלך.

ויקרא המלך את אמו ויאמר אליה: חמול נא על הילד הזה האשה הטובה ורחמי את פרי בטןך ופתי אותו לעשות רצוני ולהיות לך זה לפליטה. ותאמר האשה: תניהו לי ואני אפתנו בדבריי. ויתנהו אל אמו, ותוליכהו מעט מעמדם ותשק אותו ותשחק על בושת המלך ועל כלימתו, ותאמר אל בנה: ... אל תירא בני את האכזר הזה ומות על ה' ולך עם אחיך. ומי יתן וראית עתה את מקום אחיך ואת גדולת תפארתם לפני ה'. לך בני דבוק באחיך ותהיה בגורל תפארתם ואני אבוא עמכם שמה ואשמחה עמכם כביום חתונתכם ואהיה עמכם בגורל צדקתכם.²⁶

After witnessing six of her sons executed, the Mother is described as saintly and heroic, her heart brave and her soul unwavering. She announces to the king, her seventh son and, perhaps most importantly, to the reader that her sons have returned to God their creator, and that He will restore their souls and give them their due reward. Antiochus clearly expected that the women, as a mother, would convince her sons to choose life over God. He is embarrassed that she has turned into a tougher adversary then he anticipated and that by supporting her sons in

²⁵ See יוסיפון regarding the commandment to not eat pig. יקרא יא, 1 indicates that only the family itself was made to watch, though אגרת השם in רמב"ם relates the event as taking place in public. See אגרות הרמב"ם, מהדורת קפאח, p. 117.

²⁶ יוסיפון, pp. 72-73.

their sacrifice she has, in fact, defeated him. By the way the king refers to the Mother, it is clear that he views the entire episode as a battle of wills between them. Antiochus calls for the youngest son and attempts to bribe him into complying with his wishes. The king beseeches the child to accept his offer and even turns to the Mother to convince her son so that he may be spared and her lineage may continue. She, however, makes no such attempt. She tells her son to recognize God's greatness and the heroism of his brothers. It is preferable to die in such situations, she declares, than to comply with the evil king's wishes. She adds that after all her children are gone, she will come join them in heaven. As a result, the king is trumped again. After her seventh son is executed, the Mother stands over her dead children, raises her arms to the heavens and beseeches God that she be allowed to follow in their footsteps. In the midst of her prayers her soul leaves her, thus granting her request.

The Mother is depicted as the true hero of the story, though her sons receive much of the attention. She is the one that stood up to the king throughout, bravely and without any hesitation. By naming her the "Mother", the text is communicating the magnitude of her sacrifice. She is a mother, yet she sees that her deeds and those of her children transcend the moment. They represent the quest for Jewish independence and religious freedom. She places values over her family and thus elevates herself above what we would normally expect and accept of a mother, to protect her children above all else. Even her plea to God is not a mother's plea to be with her children, as much as it is a plea to be allowed entry into heaven along with her saintly sons.

Thus the Mother is presented as a heroic figure, one full of resolve and commitment. This is not a tale of martyrdom as much as one of heroism, independence and faith. The Mother is epitomized as a standard for those willing to stand up for what they believe at all costs. This is the banner carried by the Maccabees in their revolt against the Greeks.

רש"י, when looking to the Mother, can find justification for seeing women as active participants and central factors in the חנוכה story. She provides him with historical and religious validation for his statement *ועל ידי אשה נעשה הנס*, showing that women provided the ideological motivation for the revolt. רש"י then, when singling out בת יוחנן כהן גדול must be seen as using her as an example, not as a lone foundation for his commentary. This example, though perhaps not the best in light of the issues raised by תוספות, is really just that, and should not be viewed with the finality attributed it by subsequent halachists.²⁷ However, no matter which example רש"י chose, what is clear is that he wished to highlight women's activity and valor as relates to חנוכה, be it the provocative statement made by בת יוחנן כהן גדול, the bravery of יהודית or the heroism of the Mother of seven sons.

הדלקת נרות and Women

Having discussed the elements of the disagreement between רש"י and תוספות, I'd like to focus on its halachic importance. If the statement of שאף הן היו באותו הנס is interpreted to mean that halachic obligation stems from one's involvement in the miracle, then the more central role attributed to women in the חנוכה salvation should lead to higher levels of halachic obligation.

The main religious observance on חנוכה is הדלקת נרות. The widespread מנהג among Ashkenazi Jews is to light as many חנוכיית as there are family members (נר לכל אחד ואחד), with the number of candles corresponding to the night.²⁸ Many women, however,

²⁷ Why רש"י chose the example he did is a different question. Perhaps he chose a figure familiar to medieval Jews only in the context of Chanukah, as opposed to the Mother. Whatever his reasoning, this does not detract from the general idea of women's centrality.

²⁸ One candle is lit on the first night, two on the second etc. See רמב"ם, הלכות מגילה. רמ"א adds that the Ashkenazi custom is for each individual to light their own, though רמב"ם states that only the head of household actively does the

customarily do not light their own *חנוכייה* *לה*. *מהרש"ל* explains this discrepancy at least with respect to married women as rooted in the maxim *אשתו כגופו*, meaning that one's wife can (though is not required to) fulfill the מצוה through her husband's action.²⁹ Several reasons are brought for unmarried women not actively participating in *הדלקת נרות חנוכה*. One is that since the obligation is fulfilled in public, it is immodest for women to participate.³⁰ Another is that it is not proper for daughters to light while their mother is not.³¹ Still another explanation is that since a woman will probably not light when married, she should not light when single.³²

These reasons seem lacking, as the concept of *נר לכל אחד ואחד* requiring all family members to light is fundamental to the מצוה and it is difficult to understand how the essence of the obligation can be undermined by a relatively tangential reason.³³ We may assume that women left their house at other times, so why not for *הדלקת נר חנוכה*?³⁴ There are many מצוות that women fulfill when

lighting. See *רמ"א* אורח חיים סימן תרע"א סעיף א. The Sephardic custom is for the head of household to light one *חנוכייה*. See (שם) *שבת כא: תוספות* which is based on *שולחן ערוך* (שם). Both Ashkenazi and Sephardic custom is to fulfill the obligation on the *מהדרין* *מן* *המהדרין* level. Therefore the obligation should preferably (לכתחילה) be performed in this manner. Thus the directive of *נר לכל אחד ואחד* according to *רמ"א* and the Ashkenazim has become central to the מצוה itself.

²⁹ *נר איש*. In order to reconcile the personal obligation to light, *שו"ת מהרש"ל* תשובה פח, with the husband's ability to light for his wife one might say that the obligation is not on each individual to light but to have a *חנוכייה* lit for each family member. Therefore a man, by lighting for himself, is also lighting for his wife. See Rav Aharon Lichtenstein's discussion of גר"ז on הלכות חנוכה, http://www.etzion.org.il/vbm/archive/10-halak/06nashim_hanuka.php. This provides some justification for the מנהג.

³⁰ *חתם סופר*, *שבת כא:*

³¹ *משמרת שלום מח/ב*.

³² *תורת המועדים ב, א-ג*.

³³ *נר לכל אחד ואחד* above implies this fundamentality. See above note 24.

³⁴ For a more in-depth perspective of women's involvement in everyday life in the Middle Ages and the halachic justification for such involvement, see Avraham Grossman, *חסידות ומורדות*, pp. 198-209, 312-342.

unmarried. The fact that a woman can fulfill a מצוה through her husband does not seem to justify complete cessation of halachic obligation prior to marriage.

Therefore, what seems to be the underlying reason for absolving women of participation in הדלקת נר חנוכה is their relatively insignificant contribution to the חנוכה salvation, consistent with תוספות's view regarding שאף הן היו באותו הנס that we saw earlier.³⁵ However, once תוספות's questions on רש"י are answered, the reason to limit women's involvement in the מצוה is negated, and women can assume a greater, active role befitting their heroism.³⁶

In practice, Rav Yosef Dov Soloveitchik and Rav Aharon Lichtenstein both advocate for women, married and unmarried, to light their own חנוכייה, as this truly fulfills the requirement of נר איש וביתו. This application, as we have seen, complies with רש"י's interpretation of שאף הן היו באותו הנס and reminds us of the pivotal role of women in the חנוכה revolt. Indeed, הדלקת נר חנוכה and the salvation it commemorates were really brought about by the actions of courageous women, as רש"י states, על ידי אשה נעשה הנס.

³⁵ משנה ברורה, שולחן ערוך תרעה ס"ק ט. עולת שמואל קי.

³⁶ See Rav Lichtenstein, *supra* note 20, who explains differently why women should actively participate in הדלקת נר חנוכה.

